

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Nr 1, Mars 2016

Syrienkrigets
följdverkningar

INNOVATIONSKRAFT

– ÖVER OCH UNDER YTAN

Endast några få företag i världen klarar av att bygga komplexa system som stridsflygplan och ubåtar. Saab är ett av dem. Det är möjligt genom att vi gör saker och ting lite annorlunda. Går före. Tänker i nya banor. Och flyttar gränser för vad som är tekniskt och mänskligt möjligt – på land, till sjöss och i luften.

Så utvecklades Gripen – det smarta flygplanet. Och så jobbar vi även när vi skapar nästa generations ubåtar,

när vi gör vingbalkar till världens största passagerarplan, utvecklar radar- och motmedelssystem och intelligenta ledningssystem för civilt bruk.

I en värld i ständig förändring bryter vi på Saab kontinuerligt ny mark för att utveckla innovativa och smarta lösningar som hjälper både människor och samhälle att möta dagens allt mer komplexa utmaningar – såväl över som under ytan.

Följ utvecklingen på saab.com

SAAB

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift för försvar och säkerhet sedan 1890 och utges av Allmänna försvarsföreningen.

Vårt Försvar utkommer med fyra nummer per år. Tidskriften är ett populärvetenskapligt, opolitiskt organ för analys och debatt i försvars- och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:

Ingemar Wahlberg, ordförande
Allmänna försvarsföreningen

Chefredaktör:

Tommy Jeppsson
E-post: chefredaktoren.vf@aff.a.se

Redaktionskommitté:

Gunilla Herolf, Tommy Jeppsson,
Stefan Ring och Cindy Sturesson

Redigering:

Maria Fernsten, Tryckerigruppen AB

Tryck:

Tryckerigruppen AB

Nästa nummer:

16/6 2016

Material:

Publicering av artiklar införda i Vårt Försvar medges med angivande av källan. Tidningen tar inte ansvar för insänt icke beställt material.

Prenumeration:

Helår fyra nummer: 200 SEK.
Pris t o m 25 år: 100 SEK.
Bankgiro 482-8885 eller
Plusgiro 127 11-8

ISSN:

0042 - 2800

Annonser och annonspriser:

Aff:s kansli

Teatergatan 3, 111 48 Stockholm
Telefon: Kanslichefen Bo Jifält
0708-60 87 71
E-post: aff@aff.a.se
www.aff.a.se

Organisationsnummer:

802000-1106

Omslagsbild, foto:

Orlok / Shutterstock.com

Syrien - en krutdurk

Det finns en god nyhet rörande situationen i Syrien. Under den senaste tiden har matleveranserna börjat fungera till områden som varit särskilt utsatta.

Historiskt var Damaskus första huvudstad i en fri arabisk stat, ett viktigt symbolvärde för de aktörer som kämpar om makten i landet.

Och kriget drar ut på tiden. Människor fortsätter att fly. Till Libanon, Jordanien, Turkiet och till Europa och ett EU som för ganska kort tid sedan, med ett fåtal länder som undantag, hade en välkomnande attityd. En attityd som på kort tid ändrats i negativare riktning. Oaktat benämningen flyktingkatastrof eller folkvandring så handlar det om samtidens stora mänskliga tragedi.

För de miljoner människor som hamnar i något av flyktinglägren i Libanon, Jordanien eller Turkiet är livet svårt. I lägren förekommer inte sällan kriminella gäng och korruption. Det hindrar en redan otillräcklig hjälp från omvärlden att nå de behövande. Hårdast drabbade är de mest utsatta som barn och gamla med ytterligare lidande i form av näringsbrist och sjukdomar som följd.

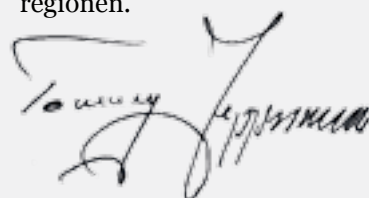
Å ena sidan ser vi de syriska flyktingarnas mycket svåra situation på grund av bristande biståndsvilja från omvärlden och å den andra de västliga regeringarnas omfattande ekonomiska stöd till de syriska rebellgrupper som vill störta Assadregimen. Rebellgrupper vars krigföring plussar på en redan mycket omfattande flyktingström, där familjer splittras och där återföreningen kan dra ut på tiden och i värsta fall utebli.

Hjälparbetet sker i tilltagande motvind. Det inrikespolitiska klimatet, inte minst i EU länderna, blir tuffare i takt med att flyktingarna blir fler och samarbetet i de här frågorna mellan EU:s medlemsstater gnisslar betänkligt.

Tendensen är tydlig. Ju längre inbördeskriget i Syrien drar ut på tiden desto mer minskar omvärldens intresse för lidandet i regionen och följaktligen viljan att hjälpa. Rapporteringen med alla hemskheter från Syrien blir vardagsmat. Den vanliga media-konsumenten tröttnar på kriget, samtidigt som det är svårt för media att rapportera från ett virrvarr av stridszoner, med konsekvensen att det påverkar människors vilja att hjälpa.

Samtidigt som omvärldens intresse sjunker stiger hjälpbehovet, inte minst avseende vardagliga förnödenheter, således det som är livsuppehållande. Behoven är enorma och tillgången på medel hos hjälporganisationerna är otillräckliga, samtidigt som andra konflikthärddar kräver resurser.

Som om det inte skulle räcka med Syrien. I den region i vilken Syrien är en del, ser vi ett svärfamnat konfliktspektrum. Ett exempel är den existerande sprickan mellan de båda muslimska grupperingarna shia och sunni. Denna tenderar att vidgas, samtidigt som det existerar en pan-arabisk vision om en stat baserad på sharia-lagarna. Illusionerna är få rörande hur denna pan-arabism ser nuvarande statsbildningars fortsatta existens i regionen.

VÅRT FÖRSVAR Nr 1, Mars 2016

Noterat

- 5 Johan Larnefeldt
Sjukvård i höjd beredskap

Polens ambassadör om försvaret av demokratin

- 7 Wieslaw Tarka
Polen står upp till försvar för demokratin värden
Regional samverkan en hörnpelare.

Tema: Syrienkrigets följdverkningar

- 12 Gunilla Herolf
Den Syrisk tragedin
Kriget går vidare.
- 14 Hans Brun
Flyktkatastrofen och jihadistisk strategi
Oro för att jihadisterna gömmer sig bland flyktingar.
- 16 Monica Svantesson och Bernd Parusel
Utmaningar mot EU:s gemensamma asylpolitik
På sikt måste medlemsstaterna komma överens.
- 18 Michael Sahlin
Det nya Turkiets utrikespolitik
Mindre västorienterad utrikespolitik.
- 20 Gudrun Persson
Luftens herre
Militära skäl för det ryska engagemanget.

Analys och debatt

- 22 Jacob Westberg
Den alliansfria allianspolitikens dilemma
Långtgående samarbete med Finland.
- 25 Per Lunqe
A 26 läser resurser för motståndare och Gripen öppnar möjligheter
Saab stärker sin roll på världsmarknaden.
- 28 Karlis Neretnieks
Försvarsmaktens personalförsörjning – var är kriget?
Reserver behövs.
- 30 Johan Hansson
Försvarsbeslut 2015 – en satsning på basplattan
Ökad krigsduglighet.
- 32 Markus Engström, Mikael Haglund och Stefan Kristiansson
Kognitiva system – konsten att ligga steget före
Lösningen är nya hjälpmedel.
- 34 Minou Sadeghpour
Försvarsviljan, folket och förankringen
Sverige är värt att försvara.
- 36 Jonas Öhman
Vi är kontrahybrider – erfarenheter från Ukraina
Frivilliga har bidragit till att hindra Ryssland från att knäcka Ukraina.

Ord i tiden

- 38 Gunilla Herolf
Vad förenar oss i Europa?
Vilket EU får vi i framtiden?

BRISTANDE BEREDSKAP FÖR PANDEMI

En global pandemi i betydligt större skala än vad vi sett på senare år är en reell möjlighet, och skulle kunna resultera i miljontals döda. Detta var det bistra budskapet i en FN-rapport som publicerades i preliminär form strax efter att Världshälsoorganisationen (WHO)

klassat zikaviruset som ett globalt hot mot folkhälsan.

Den högnivåpanel som står bakom rapporten tillsattes av FN:s generalsekreterare i samband med att ebola-epidemin började pressas tillbaka. Det är dock varken ebola eller zika som man beskriver som det största hotet mot mänskligheten utan i första hand influensavirus. I likhet med många tidigare rapporter och kommentarer lyfter panelen fram brister i WHO:s resurser,

*Bristande beredskap för stora sjukdomsutbrott.
Foto: Wikimedia Commons.*

beredskap och förmåga till ledarskap som avgörande.

En fråga som diskuterats mindre, men som ofta aktualiseras på ett operativt plan, är vilken uppgift militära styrkor bör ha i sjukdomsbekämpning. En utvärdering från University of Sydney år 2015 om civil-militär samverkan i samband med ebolautbrottet drog slutsatsen att de spelade en central roll, inte minst logistiskt. Samtidigt konstaterades problem. Vad gäller utländska styrkor (främst amerikanska och brittiska) fanns en överdriven riskaversion och vad gäller de inhemska rörde det sig om bristande förtroende hos befolkningen, vilket medförde rädsla för våld och övergrepp.

INDISKT UNDERSTÖD

Under vintern levererade Indien fyra attackhelikoptrar – ryska Mi-25 – till Afghanistan. Ländernas försvarssamarbete har tidigare begränsats till transport- och logistikrelaterad materiel samt till utbildning och övning, och detta är Indiens första överföring av offensiv militär materiel till Afghanistan. Tillsammans med de av USA tillhandahållna A-29 Super Tucano-plan som nu tas i bruk av det afghanska flygvapnet kommer leveransen att höja de afghanska säkerhetsstyrkornas förmåga till flygunderstöd, en påtaglig brist efter neddragningen av den internationella militära närvaron. Mer betydelsefullt på sikt, och i takt med att kriget förvärras, är sannolikt Afghanistans allt starkare relation med Indien.

SJUKVÅRD I HÖJD BEREDSKAP?

Under våren pågår arbetet inom bland annat Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) med det regeringsuppdrag om återupptagen totalförsvarsplanering som ska redovisas den 10 juni 2016.

Ett område som ibland hamnat i skymundan i diskussionen om totalförsvaret är sjukvården. Oavsett om hotet är fullskaligt krig eller en mer avgränsad konflikt så kommer sjukvårdsresurser att vara centrala för svensk säkerhet. Detta gäller givetvis också vid den typ av terrorhot som aktualiserades i slutet av 2015.

En kartläggning från Socialstyrelsen hösten 2015

Sjukvården dålig förberedd för storskaliga hot. Foto: Wikimedia Commons.

av landstingens kapacitet och beredskap för en allvarlig eller extraordinär händelse med många skadade pekade på brister i den svenska traumavården. Myndigheten konstaterade utbredda osäkerheter i initialt omhändertagande och luftburen transport, samt att det decentraliserade ansvaret riskerar att leda till variationer mellan regioner och försvård samordning. Just samordningsfrågor sågs som avgörande i flera delar av det civila försvaret.

NYA HORIZONTER FÖR KUSTBEVAKNING

Den amerikanska kustbevakningen har, mot bakgrund av Rysslands expansion i Arktis, tagit inledande steg för anskaffning av en större isbrytare. Man har idag endast två isbrytare i bruk, medan Ryssland disponerar 40 och har planer på att bygga fler.

Kina har nyligen färdigställt vad som enligt kinesiska statsmedier är världens största kustbevakningsfartyg, med kraftigare bestyckning än vad som är brukligt för kustbevakning. De små dispyterna i Syd kinesiska och Öst kinesiska haven har ofta utspelats med inslag av mer eller mindre avsiktliga

kollisioner istället för beskjutning, varför tyngd och storlek kan bli viktigare här än det behöver vara för militära fartyg. Även Indien höjer ambitionerna, och meddelade i början av 2016 sina planer på att anskaffa 38 nya flygplan och helikoptrar till sin kustbevakning, framför allt för att förbättra sin räckvidd.

Höjda kustbevakningsambitioner på flera håll i världen. Foto: Kustbevakningen.

En ökad roll för kustbevakningsstyrkor runt om i världen är värd att notera samtidigt som den svenska Kustbevakningens deltagande i internationella insatser fortsätter.

"Kina skaffar sig alla statussymbolerna för en supermakt: stor armé, stor ekonomi, rymdprogram och en fredsplan för Mellanöstern."

Twitteraren Karl Sharro.

SOCIALA MEDIER I KATASTROFER

Kommunikationsteknologier kan underlätta försök att ge katastrofdrabbade människor en röst – men bara med stöd av andra faktorer, såsom socialt kapital och

ett starkt civilsamhälle. Detta är en central slutsats i The Humanitarian Technologies Project, en 18 månaders studie av sociala medier i de humanitära insatserna efter tyfonen Haiyan i Filippinerna år 2013.

Forskarna konstaterar också en tydlig digital klyfta mellan människor med olika stora ekonomiska resurser, vilket kan förvärra en redan utsatt situation för fattigare delar av en krisdrabbad befolkning. Digitala teknologier användes som kommunikationsmedel av de drabbade, men synpunkter nådde

sällan beslutsfattare och humanitära aktörer. När så ändå skedde fanns inte tydliga mekanismer för att dokumentera och agera – om inte ett livaktigt och lokalt baserat civilsamhälle fungerade som mellanhand. Här finns utmaningar, särskilt mot bakgrund av att en OECD-rapport år 2015 konstaterade att endast 0,2 % av all humanitär finansiering gick till nationella och lokala organisationer.

Johan Larnefeldt bevakar säkerhetspolitik och krisberedskap – inom Folk och Försvar samt som frilansskribent.

johan.larnefeldt@gmail.com

Kommunikationsteknologi i katastrofhantering beroende av starkt civilsamhälle. Foto: U.S. Department of Defense.

Amerikanska soldater på övning i Polen i Januari i år. Foto: U S Army photo by Paije Behringer.

Polen står upp till försvar för demokratis värden

*Vi måste agera gemensamt. Som Polen och Sverige gör. Tillsammans initierade vi möten på ministernivå inom Visegradgruppen och de nordisk/baltiska staterna. Tillsammans startade vi det Baltiska säkerhetsnätverket med inriktningen att skapa initiativ som möjliggjorde att öka vår områdesberedskap, skriver Polens Ambassadör **Wieslaw Tarka**.*

I Polen inser vi att orden geografi och historia är två ord som man måste förstå innebörden av för att rätt kunna uppfatta de säkerhetsutmaningar en stat kan ställas inför. Det behöver knappast påpekas att båda dessa områden vanligtvis medfört avsevärda problem för oss.

Polens territorium är till stor del flackt och har få geografiska gränshinder. I århundraden sågs det av våra grannar som ett potentiellt landområde för territoriell utvidgning. Också Sverige kände sig en gång frestat – på 1600-talet – att utnyttja detta geografiskt ”gynnsamma tillfälle”. I öster ser ryssarna även idag vår region som en för dem oskyddad del och en gråzon med otydliga gränslinjer där olika intressesfärer står mot varandra. En källa till både överhängande hot och möjligheter.

De senaste 300 åren har för vår del i tur och ordning inneburit en rysk politisk dominans, en uppdelning av landet mellan dess grannar och därför ett avlägsnande från kartan under ett drygt århundrade; vidare det hopplösa att inte kunna försvara landet i september 1939 mot Nazitysklands och Sovjetunionens förenade styrkor samt sedan ännu en gång mot rysk politisk och militär dominans. Mer än för de flesta länder gäller för Polens del, att begreppet säkerhet inte enbart är ett delområde inom politiken. Det är bokstavligen en överlevnadsfråga.

DET NYA SÄKERHETSLÄGET

Den amerikanske presidenten John Adams skrev en gång: ”Jag måste studera politik och krig så att våra söner kan få möjlighet att läsa matematik och filosofi. Mina söner borde studera matematik och filosofi, [...] för att i sin tur kunna ge sina barn rätten att studera konst, poesi, musik [...]”. Det verkar som om dagens Väst-europa lutar åt att i Adams anda

tänka i termer av barnbarn. Det moderna polska samhället däremot tenderade närmast att låta Adams tankar gälla endast en generation framåt. Tyvärr kan vi åter tvingas tänka i de banor Adams själv gjorde och studera politik och krig.

Alltsedan länder i vårt eget område anslöt sig till Nato och EU började de flesta av oss att glömma att säkerhetspolitik är varje enskild stats viktigaste uppgift och ansvar. Ryssland under presidenten, sedermera premiärministern och åter presidenten Putin har nu återställt rangordningen. För de flesta länder i det tidigare sovjetblocket blev detta faktum helt uppenbart 2008 under kriget mot Georgien. För andra behövdes det ett Ukraina år 2014 för att se sanningen i vitögat.

Med sitt anfallskrig mot Ukraina har Ryssland dramatiskt förändrat säkerhetsläget i Europa. Stabilitet, samverkan och förtroende ersattes av oförutsägbarhet och gängse oförståelse. Vi kan nu med ett högt mått av trovärdighet säga att de goda tiderna inte inom överskådlig tid är tillbaka. Följande faktorer har här stor betydelse för vår säkerhetsmiljö:

För det första: vi delar vår landgräns med en stat som kan och är villig att med våld utvidga sina gränser. Detta är särskilt beklagligt eftersom Ryssland tidigare ansågs vara en strategisk partner av både EU och Nato.

För det andra: konventionella konfliktsituationer är åter en realitet i Europa och, något som är lika viktigt är att dessa kan uppstå utan förvarning.

För det tredje: vi måste vara medvetna om att i vårt närområde gäller inte allmänna internationella juridiska lagar och förordningar längre. Genom att kränka Ukrainas

suveränitet och territoriella integritet har Ryssland brutit mot internationell rätt och alla dess åtaganden. Därigenom krossades värden som dittills verkade ha delats av oss alla.

Det är viktigt att lista dessa tre faktorer för att förstå att den rysk-ukrainska konflikten aldrig bara rört sig om Ukraina. Den gäller hela Natosamarbetet som sådant. Denna vår regions sårbarhet är tyvärr inte det enda av Europas problem. Vi ser uppkomsten av terrorism som bidrar till instabiliteten i omvärlden.

Medan Rysslands agerande hotar de principer och värden som styr internationella relationer så hotar terrorismen de värden som omfattas av öppna, liberala demokratier. Vissa europeiska stater är mer sårbara inför detta hot än andra. Under det att terrorishotet i Polen hittills har legat på en lägsta nivå, inser vi dess allvar och är redo att här medverka i internationella satsningar. Så även om, med hänsyn till vårt geografiska läge, vårt primära fokus i säkerhetsavseende är riktat mot vårt östra närområde.

REAKTIONER

Välmående demokratiska samhällen möter vanligtvis liknande politiska utmaningar när ett hot uppstår. De har en benägenhet att sätta sig emot ökade försvarsanslag eller att delta i väpnade konflikter. Polen gjorde sig också skyldigt till en underlåtenhetssynd i slutet av 1700-talet då vi underlät att genomdriva nödvändiga reformer, förlorade militära förmågor att avskräcka potentiella angripare och försvagade oåterkalleligen vårt land. Under de följande 123 åren fick vi betala ett högt pris för dessa misstag eftersom Polen upphörde att finnas till. Idag är européerna varken beredda att betala för att stärka sina militära förmågor eller

angelägna om att bistå Ukraina att stå emot Rysslands subversiva agerande. Vårt bestämda råd är: låt oss inte upprepa tidigare misstag.

Vår första reaktion på dessa hot och utmaningar bör vara orubbligt, entydigt och ett strikt fasthållande vid de grundläggande OSSE-principerna och åtagandena. Om dessa inte åter ratificeras (1) i positiv anda (2) på papperet och (3) i praktiken, kommer vi inte att ha någon fast mark att stå på för att återuppbygga förtroendet i regionen. Inga försök att skapa nya normer eller ens ad hoc-lösningar kommer att ha någon möjlighet att skapa förtroende om vi inte kan vara förvissade om att de kommer att höras.

Vi hoppas att det tyska ordförandeskapet kommer att skapa ännu fler möjligheter för OSSE att spela en viktig roll i västs säkerhetsarbete och än en gång inlemma Ryssland i den familj av stater som hyllar lag och ordning. Tillsammans med Sverige – en av våra närmaste partner och en av de mest aktivt verkande staterna i OSSE – har vi strävat efter, och kommer att sträva efter, att bevara dessa värden i alla de avseenden som rör OSSE.

Parallellt med att återskapa förtroende ska vi inte underlåta att själva göra vad som erfordras. Vi startade 2012 ett program som kommer att föra över trettio miljarder euro till att modernisera den polska försvarsmakten fram till år 2022. Med stöd av Nato gör vi omfattande investeringar i försvarets infrastruktur och logistik. Vi förstärker den civila delen av försvaret och förbättrar våra reservstyrkors förmågor. Vi är en av de få medlemmar i Nato som uppfyllde löftet att avsätta minst 2 % av BNP till försvaret.

Med hänsyn till nya hot är våra multilaterala åtgärder klart fokuser-

Samarbetet med USA är viktigt. På bilden den polske generallöjtnanten Lech Majewski och USA:s marinminister Ray Mabus. Foto: U.S. Navy photo Armando Gonzales.

Polens ambassadör Wiesław Tarka. Foto: Archives of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland.

ade på Nato. Toppmötet i Newport blev en inkörsport till att forma västs svar på det nuvarande säkerhetsläget. Warszawa-toppmötet kommer att vidareutveckla detta arbete och säkerställa att Nato förblir inställt på och redo att möta gamla och nya hot framdeles.

Våra prioriteringar inför Warszawa-toppmötet omfattar ett brett spektrum av frågor. En tidsanpassad och korrekt implementering av den beredskapsplan som Natos ledare fastställde i Newport är av avgörande betydelse. Den lägger grunden till ytterligare förbättring av västs försvar och avskräckningsförmåga. Som ett nästa steg behöver vi en långsiktig utveckling av Nato: en trovärdig avskräckningsförmåga som vilar på tre fundament: insatsberedskap, adekvata förberedelser och stridsdugliga snabbbrörliga markstyrkor. Därutöver behöver vi över tiden uthålliga, stridsberedda styrkor för alla typer av insatser.

Vi avser att på toppmötet i Warszawa gå in för att enas om ett kortfattat strategiskt dokument, förslagsvis benämnt Natoalliansens Warszawa-toppmötes säkerhetsdeklaration, en formulering som skulle återspegla förändringarna efter införandet av det strategiska Nato-konceptet 2010. Ett försök skulle här göras att bland annat besvara hur man ska kunna bibehålla ett trovärdigt försvar och en avskräckningsförmåga både på Natos östra och södra flank samtidigt som man bibehåller dess enighet och sammanhållning.

Självfallet kommer våra beslut i Warszawa till del att involvera Natos hållning visavi Ryssland. Sorgligt nog är Ryssland inte längre en tillförlitlig partner utan istället en destabiliserande, oförutsägbart aktör. Ryssland förhandlade bort sin heder för att ikläda sig rollen

av en illusionernas bluffmakare. Med hjälp av olika trick, lögnar och självbedrägerier försöker detta land att ifrågasätta normer och gränser likaväl som att underminera vårt fasthållande vid normer så att det lättare kan föra krig. Ändå är en dialog med Moskva oundviklig. En sådan bör fortsätta också mellan Nato och Ryssland för att undvika missförstånd och skapa förutsebarhet. Vi förväntar oss att toppmötet ska inse detta. Men innan vi tar upp en dialog måste vi känna oss starka och trygga – som allierade.

Europa och USA behöver nu varandra mer än någonsin.

Vi behöver även en objektiv, realistisk utvärdering och debatt om var Ryssland står idag för att undvika politiskt önsketänkande. Endast under den förutsättningen kommer vi att kunna undvika misstag, liksom kunna säkerställa att gränser förblir verkliga och inte skenbara – både sådana som är fysiska och sådana som ses som beteendegränser.

Toppmötet i Warszawa bör sända en kraftig signal att dörren till Natoalliansen står öppen för alla intresserade stater och att det enda kravet är att uppfylla ställda kriterier och därvid underlåta att begära godkännande från tredje part. Vad gäller våra partners i Nato vill vi erbjuda dem nya eller utökade samverkansformer så att de kan möta uppkommande säkerhetshot. Vi riktar vår uppmärksamhet mot Ukraina, Georgien, Moldavien, Finland och Sverige. I synnerhet Sveriges roll är svår att övervärd-

era. Nära samarbete med Sverige är viktigt för Nato för att försvara sina mest sårbara medlemmar, de baltiska staterna, mot ryska aggressiva och provocativa åtgärder.

Europa och USA behöver nu varandra mer än någonsin sedan det kalla kriget. Att USA engagerar sig i det europeiska säkerhetsarbetet är något absolut nödvändigt. Vi behöver ett starkt amerikanskt ledarskap i den omställningsprocess som rör det nya säkerhetsläget i Europa likaväl som vi behöver USA:s tydliga och orubbliga insatser för att garantera och försvara Natos östra flank. Ur vårt perspektiv är det av största vikt att USA utökar sin militära närvaro i Polen och närområdet. De omfattande projekt som redan sjösatts eller som vi planerar tillsammans (missilförsvar, utlokalisering av materiel, övningar) bör befrämja vårt säkerhetssamarbete.

I ett utsatt säkerhetsläge i Europa och närområdet blev regional samverkan – särskilt i Baltikum – en av hörnpelarna i polsk säkerhetspolitik. Enligt en rapport från Europeiska ledares nätverk (ELN) har, sedan den ryska annekteringen av Krim, nästan 40 militära incidenter ägt rum mellan Ryssland och västmakterna. Tre av dessa bedömdes som högriskincidenter som med hög sannolikhet kunnat medföra förluster i döda och sårade eller lett till en direkt militär konfrontation. Samtliga ägde rum i vårt område.

Det räcker inte att enskilt agera. Vi måste göra det gemensamt. Som Polen och Sverige gör. Tillsammans initierade vi möten på minister-nivå inom Visegradgruppen och de nordiska och baltiska staterna. Tillsammans startade vi det Baltiska säkerhetsnätverket med inriktningen att skapa initiativ som möjliggjorde att öka vår områdes-

beredskap. Vi är ett av de två mest aktiva länder som stödjer ett EU-engagemang i öster, inklusive inom vår egen region. Våra försvarsministrar samverkar intimt inom Nordengruppen och våra soldater övar inom Nato samt i nationella övningar (som den stundande Anakondaövningen i Polen). Vi betraktar Stockholm som en pålitlig och initiativrik partner. Och vi är fast beslutna att fortsätta samarbetet till gagn för båda våra länder och för regionen.

Parallellt med vårt stöd till Norden-gruppen kommer vi också fortsättningsvis att verka för ett samarbete med andra regionala partner inklusive Visegradgruppen och den så kallade niostatsgruppen (Visegrad, Baltikum, Rumänien och Bulgarien) som bildades tillsammans med våra vänner i Bukarest. Alla dessa gruppbildningar och initiativ har avsevärd politisk tyngd och praktiskt värde. Gemensamma uttalanden i klartext från regionen kommer att underlätta konsensusbyggande åtgärder inom Västalliansen.

FÖRVÄNTNINGAR

Vi förväntar oss av våra regionala och europeiska partner en nära samverkan i säkerhetsfrågor 2016 och framdeles. Några grundläggande krav: För det första att de förstår och rätt tolkar det nya säkerhetsläget med alla dess konsekvenser, särskilt storleksordningen på hoten i öst.

För det andra att de bekräftar sina utfästelser och sin beredvillighet att stå upp för varje medlems säkerhet inom Nato och EU.

För det tredje att de vidareutvecklar nödvändiga förmågor för att säkerställa att vår gemensamma slagkraft är trovärdig och effektiv. Ingen kommer att göra vår hemläxa åt oss. Detta är skälet till att vi vill slå ett slag för regionala

initiativ. Polen är berett att erbjuda sin unika ställning som en naturlig samordnande kraft i regionen, dels i egenskap av ett Visegradland, dels som en baltisk stat med gräns mot Ukraina, Vitryssland och Ryssland.

LÅNGSIKTIGHET KRÄVS

Konflikten i Ukraina måste ses som den allra sista möjligheten att låta sig duperas; nu är det dags att sluta lura oss själva och tro att ett stillatigande accepterande av brutala maktåtgärder ska kunna skydda våra nationella intressen; dags att sluta invagga oss i säkerhet att kortsiktiga ekonomiska fördelar kan kompensera ett mer långsiktigt säkerhetstänkande och oberoende

i sådana strategiska frågor som rör försvar och energi. Och, slutligen, att inte låta oss förledas att tro att våra egna länder inte skulle kunna stå inför det hot som Ukraina för närvarande kämpar mot.

Wieslaw Tarka är Polens ambassadör i Sverige.

sztokholm.amb.info@msz.gov.pl

Översättning från engelska av Bo Grawe.

Den syriska tragedin

Förödelsen är omfattande. Foto: Christiaan Triebert / flickr.com.
Lilla bilden: President al-Assad fortsätter att klamra sig fast vid makten.
Foto: Fabio Rodrigues Pozzebom / ABr / Commons.wikimedia.org.

Det syriska kriget har karakteriserats av den stora mängd grupper av stridande som bekämpat varandra, ingått allianser med varandra och i vissa fall också bytt läger. En del av den syriska oppositionen mot al-Assad har utgjorts av al-Nusra-fronten (stödd av al-Qaida). En annan är kurderna, för vilka senare IS blev huvudmotståndare.

Gunilla Herolf

Ar 2011 inleddes den arabiska våren. Med början i Tunisien spred sig revolten och förväntningarna om demokrati var stora. Sedan dess har hoppet grusats på de flesta håll, men ingenstans har utvecklingen varit så förödande som i Syrien. Kriget som nu pågått i fem år har hittills medfört att omkring 300 000 personer dödats och 4,5 miljoner är på flykt.

I mars 2011 började de syriska oroligheterna, inledningsvis som en massprotest i vilken man krävde att president Bashar al-Assad skulle införa demokratiska reformer och släppa politiska fångar fria. Regeringens hårda svar ledde till en eskalering av våldet från båda håll och krav på al-Assads avgång. Ett antal avhoppade officerare bildade nu den Fria syriska armén (FSA) och grupper kritiska mot regeringen förenade sig i en koali-

tion. Mellan de olika grupper som ingick i koalitionen fanns stora ideologiska, etniska och religiösa skillnader. Protesterna spred sig nu över hela landet. Ganska snart uppstod strider mellan på den ena sidan regeringsstyrkor, stödda av shiagrupper, och på den andra sunni-dominerade rebellgrupper.

Det syriska kriget har karakteriserats av den stora mängd grupper av stridande som bekämpat varandra, ingått allianser med varandra och i vissa fall också bytt läger. En del av den syriska oppositionen mot al-Assad har utgjorts av al-Nusra-fronten (stött av al-Qaida). En annan är kurderna, för vilka senare IS blev huvudmotståndaren.

Tidigt kom också andra länder och grupper utanför Syrien att lägga sig i konflikten. Regeringssidan fick stöd från Iran och Hizbollah, liksom av Ryssland. USA och de sunni-dominerade Gulfstaterna, med Saudiarabien som det dominerande landet, har däremot stött rebellerna. Turkiet spelar en speciell roll: landet har tagit parti för rebellerna men motarbetar kurderna. På den regionala nivån har kriget i hög grad varit en kraftmätning mellan Iran och Saudiarabien.

Islamiska staten (IS) med rötter i Irak kom att spela en stor roll med början 2013 då man också fick stora mängder anhängare från övriga grupper och andra länder. I mitten av juli 2014 behärskade IS en tredjedel av Syrien och kontrollerade större delen av olje- och gasproduktionen.

Med IS framgångar blev denna organisation huvudfienden också för västmakterna. Situationen i staden Kobane, som intogs av IS, och senare återtog av kurdiska styrkor, tilldrog sig stor uppmärksamhet. IS förstörde också medvetet stora kulturvärden, bl a Palmyra. USA inledde luftangrepp mot IS i september 2014 tillsammans med Bahrain, Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Qatar och Jordanien.

Under hösten 2015 ökade det internationella elementet ytterligare. I september inledde Ryssland bombningar av såväl FSA som IS. Ryssarna startade dessutom ett samarbete med Syrien, Iran och Irak, med högkvarter i Bagdad.

Även Australien, Storbritannien och Frankrike började under hösten bomba IS i Syrien. Med ökade amerikanska vapenleveranser och intensifierade ryska bombningar framstod nu kriget alltmer som ett ställföreträdande krig mellan USA och Ryssland. De militära insatserna ökade dessutom ännu mer från rysk sida efter att det ryska flygplanet störtat i Sinai och från fransk sida efter terrorattackerna i Paris, i Frankrikes fall nära koordinerade med USA.

Ryssland har sedan länge ett militärt samarbete med Syrien och en flottbas i landet och önskar därutöver en starkare ställning i Medelhavsområdet. Syrienkriget är också ett välkommet tillfälle att spela en viktig roll i världssamfundet. Samtidigt har den amerikanska politiken hittills varit ett stort misslyckande eftersom den västvänliga oppositionen förblivit mycket svag allt medan IS och al-Nusra-fronten stärkts. Till detta kommer IS framgångar i Irak och det faktum att motståndarsidan i Syrienkriget kunnat etablera ett högkvarter i Bagdad.

De första fredsförsöken gjordes våren 2012 genom FN och Arabförbundet, representerade av Kofi Annan, och de följdes av andra. I november 2015 kom ett ytterligare försök, initierat av USA, Ryssland, Turkiet och Saudiarabien. Även Iran tilläts delta, på en kärnenergiavtalet med detta land. Ett problem var emellertid oenigheten om Bashar al-Assads framtid.

Den 20 november 2015 antog FN:s säkerhetsråd en resolution med uppmaning att förhindra och bekämpa IS och andras terroristdåd. Ytterligare en resolution, den 18 december, stödde planen som gjorts upp av den internationella stödgruppen för Syrien (ISSG). Man enades om att fördöma IS och al-Qaida men kunde inte enas om vilka som skulle representera oppositionen och inte heller om al-Assad.

Förhoppningarna knöts därefter till de förhandlingar som ska hållas i Geneve. FN:s medlare Staffan de Mistura har kallat de 17 medlemmarna i ISSG och en rad grupper inom oppositionen. Kurdisk medverkan har dock blockerats av Turkiet medan IS och al-Nusra-fronten allmänt inte är önskvärda. Målet är att åstadkomma en vapenvila där detta är möjligt och därefter enas om en övergångsregering samt att arbeta fram en författning och att hålla internationellt övervakade parlaments- och presidentval.

Trots detta går kriget vidare. Ryssland har hänsynslöst fortsatt att bomba, inte enbart IS-områden, som man uppgivit, utan områden som domineras av al-Assads motståndare och civilbefolkning. Turkiet beskjuter kurdiska områden i Syrien och hotar tillsammans med Saudiarabien att gå in med marktrupper. Trots att en rad möten hållits mellan de främsta aktörerna ser den internationella dimensionen ut att bli allt starkare och förhoppningarna om en snar fred allt svagare.

Gunilla Herolf är Fil dr.

gunilla@herolf.se

Skapa skräck är ett mål. Foto: Prazis, Shutterstock.

Flyktingkatastrofen och jihadistisk strategi

Det finns redan nu tecken på att rörelser som Pegida radikaliseras allt mer på grund av den pågående flyktingkrisen. Det tyska författnings-skyddet har i en rad delstater konstaterat att Pegida i allt större utsträckning infiltreras av högerextremister som är intresserade av att använda organisationen som en plattform för sin verksamhet.

Hans Brun

Den pågående flyktingkrisen utsätter den Europeiska Unionen och dess medlemsstater för enorma sociala och politiska påfrestningar. För ett knappt halvår sedan skrev jag tillsammans med krigskorrespondenten Johanne Hildebrandt en debattartikel i en av våra större dagstidningar om behovet av en god och

mångfacetterad rapportering vad gäller olika aspekter av flyktingkrisen och de bakomliggande faktorerna. Tyvärr har detta önskemål inte blivit verklighet. Såväl den mass-mediala rapporteringen som den politiska debatten är – med ett fåtal undantag – tämligen förenklad och ensidig. Viktiga aspekter som jihadistisk strategi omnämns sällan i debatten.

TEMA: Syrienkrigets följdverkningar

Jihadister och välorganiserade jihadistiska celler har bedrivit verksamhet i Europa sedan tidigt 1990-tal. Det finns en berättigad oro för att jihadister gömmer sig bland de flyktingar som tar sig till Europa. Risker för detta tonas dock ned av ett flertal framstående forskare och analytiker som jag har haft möjligt att prata med. Överlag har dessa personer betonat att den största risken i dagsläget utgörs av de européer som utbildats av olika jihadistiska grupperingar i bl a Irak och Syrien och som kan röra sig fritt i Europa med hjälp av sina europeiska medborgarskap.

En intressant källa som kan användas för att undersöka detta argument – och som måste läsas mycket källkritiskt – utgörs av de pamfletter som regelbundet publiceras av olika jihadistiska grupperingar. En nyligen publicerad pamflett bekräftar och delvis förtydligar de europeiska jihadisternas roll och betydelse. Enligt denna källa har europeiska jihadister under flera års tid tränats för operationer i Europa, något som ligger väl i linje med jihadistiskt strategiskt tänkande och doktrin. Vissa av dessa personer återvände till Europa tämligen omgående med uppdrag att bilda små och vilande celler som vid behov kan aktiveras av det jihadistiska ledarskapet.

Det hävdas också att dagens situation i Europa är något helt nytt för de europeiska säkerhetstjänsterna, vilkas arbete oftast påstås ha varit fokuserat på att söka efter enstaka aktivister som saknat taktisk utbildning och därför varit tämligen enkla att spåra upp och oskadliggöra. Författarna påstår vidare att de olika europeiska säkerhetstjänsterna felbedömt situationen avseende tidsramen då de frivilliga kunde förväntas återvända till Europa med flera år. I själva verket började dessa återvända till Europa redan 2012, långt tidigare än beräknat.

Den pågående flyktingkatastrofen och möjligheterna att smuggla in jihadister gömda i flyktingströmmen nämns inte i detta dokument. Däremot förs ett mycket intressant resonemang om den kommande utvecklingen i Europa. Ett scenario presenteras där en tilltagande social oro ger jihadisterna möjlighet att skjuta fram sina positioner i Europa. I centrum för denna analys står det ökade våldet mot muslimer från i första hand europeiska högerextremister. Författarna konstaterar bl a att framtiden för muslimer i Europa kommer att bli svår. Branden i en moské i Eskilstuna 2014 nämns som ett exempel på det ökade våldet mot muslimer. Händelsen beskrivs som ett brandattentat där fem personer skadades. Brandens egentliga orsak nämns inte.

Man beskriver en nära framtid där européer kommer att bli alltmer misstänksamma gentemot muslimer. Denna oro och missnöjet med den uppkomna situationen kommer

att leda till protester, demonstrationer och oroligheter på en nationell nivå i olika europeiska länder. De europeiska poliskårerna kommer att överbelastas och misslyckas med att hantera problemen, något som i sin tur kommer att generera ännu mer oroligheter.

Pamflettens författare exemplifierar denna utveckling genom att hänvisa till de demonstrationer som arrangerats i Tyskland, där deltagare burit plakat med slagord som "Stoppa islamiseringen av Europa". Enligt författarna är detta ett tecken i tiden, som för några år sedan hade varit otänkbart i Tyskland.

En naturlig följdfråga är om det finns några objektiva indikationer som styrker denna framtidsanalys, vilket det tyvärr gör. Det finns redan nu tecken på att rörelser som Pegida radikaliseras allt mer på grund av den pågående flyktingkrisen. Det tyska författningsskyddet har i en rad delstater konstaterat att Pegida i allt större utsträckning infiltreras av högerextremister som är intresserade av att använda organisationen som en plattform för sin verksamhet. Enligt tyska forskare håller gränserna mellan våldsbejakande extremism och legitima politiska åsikter gradvis på att suddas ut.

Det är kanske detta som är det stora problemet med den pågående flyktingkatastrofen.

Problemet är således inte nödvändigtvis flyktingarna i sig utan snarare risken för att polisen i en rad olika länder blir utarbetad och överbelastad och att delar av väljarkåren blir alltmer frustrerad och orolig, något som jihadistiska terrorceller – och ensamvargar – kommer att kunna underblåsa och exploatera genom såväl stora som små terrordåd. Detta kommer att ställa mycket höga krav på allmänheten, polisen och det politiska ledarskapet runt om i Europa. Misslyckas man med att hantera denna utmaning spelar man såväl jihadister som högerextremister i händerna.

Hans Brun är doktorand vid Department of War Studies, King's College, London

FAKTA

Pegida: Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes (på svenska: "Patriotiska européer mot islamisering av västvärlden") är en tysk politisk rörelse med bas i Dresden. Sedan hösten 2014 anordnar Pegida islamkritiska demonstrationer i tyska städer på måndagar.

Utmaningar mot EU:s gemensamma asylpolitik

En återgång till en nationell migrations- och gränspolitik skulle medföra omfattande och svåröverblickbara konsekvenser både politiskt och ekonomiskt. Dessutom har alla EU-stater förbundit sig till en gemensam asylpolitik, och kärnan i denna är Genèvekonventionen – att vägra bevilja skydd är därför inte förenligt med medlemskapet i EU.

Monica Svantesson och Bernd Parusel

Sommaren 2015 befann sig, enligt FN:s flyktingorgan UNHCR, över 15 miljoner människor i världen på flykt. Kriget i Syrien är en starkt bidragande orsak till denna siffra. Majoriteten av Syrienflyktingarna uppehåller sig i grannländerna Turkiet, Libanon och Jordanien. Men ett stort antal har sökt sig till EU. Enligt preliminära siffror sökte över 1,3 miljoner människor asyl i något EU-land under förra året. Tillströmningen har dock varit långt ifrån jämnt fördelad, vilket skapat politiska motsättningar inom unionen. Medan vissa medlemsstater upplevt stora påfrestningar på mottagnings- och prövningssystemen har andra knappt märkt någon skillnad mot tidigare. Framför allt de EU-länder som tills nyligen fört en generös flyktingpolitik, såsom Sverige och Tyskland, och länder med en yttre gräns mot omvärlden, inte minst Grekland och Italien, har pressats hårt. Vissa veckor under hösten 2015 tog Sverige emot fler asylansökningar än exempelvis Portugal, Estland eller Litauen gjort på ett helt år.

Faktum är att man inom EU har strävat efter ett gemensamt europeiskt asylsystem (GEAS) ända sedan slutet av 1990-talet. Mellan åren 2000 och 2005 fattade man beslut om ett antal direktiv om minimivillkor för mottagandet av asylsökande, genomförandet av asylförfaranden samt kriterier för att bevilja skydd. Ytterligare en beståndsdel av den gemensamma asylpolitiken var omvandlingen av Dublinkonventionen till en EU-för-

ordning med kriterier för att fastställa vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en asylansökan (som regel den medlemsstat den asylsökande först anlant till). Mellan 2011 och 2013 reviderades och förstärktes denna gemensamma lagstiftning, och EU inrättade även ett stödkontor för asylfrågor (EASO). EASO ska bistå medlemsstaternas arbete med att anpassa sina asylsystem till det framväxande EU-ramverket samt ge stöd vid påfrestningar med anledning av flyktingströmmar. För dagens flyktingsituation har dessa åtgärder dock visat sig otillräckliga.

Trots ihärdiga påtryckningar från Europeiska kommissionen, har medlemsstaterna inte lyckats enas om en permanent omfördelningsmekanism av skyddssökande. Inte heller höstens beslut att akut omfördela 160 000 personer från Grekland och Italien har lyckats bli verklighet.

Misslyckandet märks också i bristen på gränskontroll. EU:s yttre gränskontroll är tänkt att skötas av medlemsstater med gräns mot omvärlden. Även om dessa får ekonomiskt stöd från EU och praktisk hjälp från gränsmyndigheten Frontex, har den stora tillströmningen av skyddssökande gjort att kontrollen inte fungerar som avsett och människor som passerar gränsen registreras inte alltid. Särskilt gäller detta Grekland. Följdeffekten har blivit att flera EU-länder återinfört de interna gränskontroller som togs bort i och med Schengensamarbetet.

Flyktingströmmen fortsätter. Foto: Janossy Gergely, Shutterstock.

Frågor om fördelning och gränskontroll kan i förstone tyckas små och tekniska. Kommissionen har bl a förespråkat ett utökad mandat för Frontex för att få kontroll på gränspasseringar samt bindande kvoter för en mer jämn fördelning av de asylsökande. Men det är ingen tillfällighet att EU-staterna haft svårt att komma överens. Att låta Frontex ha egna patruller vid yttre gränsen utmanar den nationella suveräniteten. Kritikerna befarar att alltför mycket nationell makt lämnas över till EU. I tider av omfattande EU-skepsis, med Storbritanniens kommande folkomröstning som paradexempel, så är det knappast förvånande att ett samförstånd låter vänta på sig. I flera EU-stater har invandrarkritiska och högerextrema partier haft stora framgångar de senaste åren, och opinionen talar ofta för etnisk homogenitet och mindre invandring. Att då ta emot fler skyddsökande är i många medlemsstater en politisk omöjlighet. I synnerhet har detta gällt de östliga delarna av EU, där motståndet mot invandring också tycks sammanlänkat med att stora delar av befolkningen är fattig och att dessa stater fortfarande befinner sig i en fas av nationsbyggande som invandring anses utmana.

Trots dessa utmaningar tyder mycket på att medlemsstaterna på sikt måste komma överens. Framför allt ligger Schengensamarbetet och den fria rörligheten inom EU – d v s grundläggande hörnstenar inom EU-projektet – i vågskålen. En återgång till en nationell migrations- och gränspolitik skulle medföra omfattande och svåröver-

blickbara konsekvenser både politiskt och ekonomiskt. Dessutom har alla EU-stater förbundit sig till en gemensam asylpolitik, och kärnan i denna är Genèvekonventionen – att vägra bevilja skydd är därför inte förenligt med medlemskapet i EU.

I ett akut krisläge med stora politiska motsättningar är det svårt för EU att utveckla långsiktiga lösningar. Förslag och idéer råder det dock ingen brist på. Det har exempelvis talats om utökade vidarebosättningsprogram för kvotflyktingar, en mer sammanhållen kontroll av EU:s yttre gränser i samspel med fler lagliga vägar till EU, humanitära visum samt ett mer balanserat system för ansvarsfördelning mellan medlemsstaterna. Ett förstärkt samarbete samt ekonomiskt stöd till angränsande länder och regioner såsom Turkiet och Maghreb har redan inletts. Inget tyder på att migrationen kommer att upphöra, men mycket talar för att den kan hanteras bättre.

Monica Svantesson är fil dr i statsvetenskap och arbetar på Delegationen för migrationsstudier.

Monica.svantesson@regeringskansliet.se

Bernd Parusel är fil dr i Statsvetenskap och modern historia. Han arbetar på Delegationen för migrationsstudier och Migrationsverket.

Turkiets krigsmakt är stark.
Foto: photo story / Shutterstock.com.

Talet om Turkiets strategiska betydelse som en följd av landets historia och geografi har spetsats med nytilkomna ingredienser: att hantera EU:s krav på hjälp med att hantera flyktingkrisen och stänga EU:s yttre gräns i Egeiska havet samt att hantera USA:s krav på insatser mot IS och att stänga relevant gränsavsnitt mot Syrien för att förhindra jihadisttrafiken.

Michael Sahlin

När detta skrivs mot slutet av januari anno 2016 har man just avslutat det årliga turkiska ambassadörmötet, samtidigt som premiärministern ska genomföra existentiellt viktiga resor till London, Davos och Berlin och vicepresident Biden ska besöka Turkiet (samtidigt som Kerry och Lavrov fortsätter sin Syrien-dialog). Det är tätt med diplomatiska turer. Man kan alltså ana att de turkiska ambassadörerna haft mycket att prata om under sin vecka.

Det klassiska talet om "Turkiets strategiska betydelse" som en följd av landets historia och geografi har numera spetsats med nytilkomna, svårhanterade ingredienser: att hantera EU:s krav på hjälp med att hantera flyktingkrisen och stänga EU:s yttre gräns i Egeiska havet (och

därvid notera en förbättrad förhandlingsposition) samt att hantera USA:s krav på insatser mot IS och att stänga relevant gränsavsnitt mot Syrien för att förhindra jihadisttrafiken (och därvid samtidigt få höra att IS inte kan besegras utan Turkiet) – sammantaget en fråga om dubbel, ytterst krävande omistlighetsstämpel. Tillkommer så pressen från en allvarlig konflikt med Putins Ryssland efter "Fencer"-incidenten, med åtföljande risker och kostnader.

Efter valsegern 2011, då AKP:s och Erdogans maktställning tycktes långsiktigt ohotad, lanserades visionen om "The new Turkey", ett program för Turkiets omvandling längs olika samhällsspår med sikte på det republikanska 100-årsjubileet 2013. Utrikespolitiskt baserades tänkandet i hög grad på den

dåvarande universitetsprofessorn och statsvetaren Ahmed Davutoglus skrifter, särskilt "Strategic Depth" från 2001. När arabvåren, och i dess spår Syrien-krisen, utbröt 2011, samma år som AKP erövrade egen majoritet, kunde Davutoglus visioner om ett strategiskt djup österut, in i de forna osmanska territorierna, bli praktisk politik, samtidigt som ett AKP-styrt Turkiet kände sig redo att prioritera en ambition/image som aspirant på sunniledarskap i Mellanöstern snarare än som väst-orienterad, sekulärdemokratisk modell för grannstaternas liberal-demokratiska omvandling, exemplet på att islam och liberal demokrati kan förenas.

Med detta skedde ett brott mot turkisk diplomatisk tradition som den sett ut alltsedan den turbulenta tillblivelseprocessen åren 1920-23 – ett försvar för Lausanne-fredens vinst över Sèvres-fredens smärtsamma förluster. Politiken blev därigenom grundläggande defensiv: "Peace at home, peace abroad", sade Atatürk, d v s inte ett steg tillbaka, men heller inget steg framåt. Med "det nya Turkiets" nya utrikespolitiska kurs kom i stället den strategiska defensiven att börja ersättas av en offensiv sådan, bedömd som dels möjlig och dels nödvändig.

Den nya, mer offensiva, mer pan-islamskt och neo-osmanskt inspirerade och därmed mindre väst-orienterade utrikespolitiska linjen hade byggt på en grundläggande bedömning av arabvårens utmynnande i Muslimska Brödraskapets segertåg inom sunnisfären och ledde, som vi sett, så småningom till en farlig exponering, allvarlig isoleringsrisk (när arabvåren i stället utmynnade i bl a Sisi-diktatur i Egypten och utdraget inbördeskrig i Syrien) och, främst till följd av det förnyade PKK-kriget i Turkiet, allvarlig inre söndring.

I stället för Davutoglus proklamation om "noll problem med alla grannar" fick erkännas att här förelåg problem med i stort sett alla grannländer, i hög grad som en direkt följd av den förda sunni-ideologiska politiken. Listan på exempel är lång. I och med att läget på marken, särskilt efter det ryska ingripandet i Syrien och den bilaterala rysk-turkiska konflikten, nu förändrats, i både Syrien och Irak, har en fundamental fråga uppstått om den turkiska statsledningens vilja och förmåga att anpassa sig, att slå till reträtt i syfte att förbli en relevant aktör. Eller är det så att regimens prestigeläsningar vid den förda offensiva politiken och den skenande omvärldsutvecklingen är sådana att en strategisk reträtt inte längre ter sig politiskt möjlig?

Det handlar inte bara om Syrien – också Irak-politiken och kurdfrågans olika skepnader aktualiserar svåra AKP-val – men just nu handlar det mest akuta om Syrien och alla aktörers positionering inför väntade fredssamtal och planerade anti-IS insatser. Ska Biden, Kerry och andra lyckas övertala turkarna om att dämpa sitt insisterande på att "Assad måste bort" som förutsättning för allt annat och på att syrisk-kurdiska PYD/YPG ska stämplas som terrorister, trots USA:s behov av dessa kurdiska "boots on the ground" mot IS? Och hur ska USA hantera den rysk-turkiska konflikten, i ett läge då koalitionen mot IS verkligen behöver mer samordning och mindre internkonflikt? Och hur komma överens om vilka rebellgrupper i Syrien som kan platsa vid De Misturas samtalsbord? Hur förmå turkarna att bli en enande faktor när det ska handla om att jämka iranska och saudiska intressen i dessa tider?

Man kan ana anno 2016 att det amerikanska talet om att "vi kan inte besegra IS utan Turkiet" i dagsläget nog innebär mer av "håll er borta, och stäng gränserna" och mindre av att önska turkiska "boots on the ground" i Syrien. Problemet är ju knappheten på andra relevanta kängor och att både IS- och PKK-krigen tenderar att spridas på turkiskt territorium, till men för regionens stabilitet och det allierade Turkiets förmåga att hantera egna kriser, inklusive flyktingkrisen.

Michael Sahlin är fil dr, f d generaldirektör och f d ambassadör.

e.michael.sahlin@telia.com

Turkiets mäktige president Erdogan. Foto: The Presidential Press and Information Office's Department of Accreditation and Briefings, kreml.ru / commons.wikimedia.org.

Luftens herre

Den ryska insatsen omfattar inte bara bombningar av den Islamiska statens fästen, utan även andra grupper som bekämpar al-Assad. Ryssland får allt mer kritik för att man bombar civilbefolkningen i Syrien. En del av insatsen handlar om att stärka den ryska militära förmågan; att som försvarsministern uttrycker det, "öva med ny materiel i ett skarpt läge".

Gudrun Persson

*Rysslands involvering i Syrien har bl a en marinstrategisk dimension. Bilden visar jagaren Marshal Shaposhnikov.
Foto: U.S. Navy Photo by Edward N. Vasquez.*

På TV flimrar bilderna förbi från den ryska nyhetsrapporteringen om flyginsatsen i Syrien. Rubriken lyder "Luftens herre." Rysk TV sammanfattar veckans viktigaste nyheter och i ett tjugo minuter långt inslag visar man upp det senaste tillskottet: jaktplanet SU-35S ska tillföras Hmeimim-basen i Syrien. Reportern är upphetsad, och arkivbilder visar hur planet kan göra loopar i luften. Inslaget följs av nästa: "Turkisk marsch", som handlar om Ankaras anklagelser om ryska gränskränkningar.

Så här ser det ut när rysk TV rapporterar om kriget i Syrien. Det är en PR-kampanj avsedd för hemmapubliken i syfte att dels visa upp den senaste militärmaterielen, dels stärka bilden av att Ryssland kan verka trots en fientlig omvärld och ett Turkiet – medlem i Nato – som ständigt provocerar. Allt för att förklara varför det är värt ryska människoliv att kämpa för Fäderneslandet.

Det ryska flygvapnet verkar i Syrien under ett mandat från det ryska Federationsrådet. Mandatet är kortfattat och brett. Ryska väpnade styrkor får sättas in utomlands – denna gång utan begränsningar som det var 2014 då mandatet begränsades till att gälla Ukraina. President Vladimir Putin underströk då, den 30 september 2015,

premisserna: 1) Det är en antiterroristoperation. 2) Det ska vara stöd för al-Assads legitima kamp mot terrorister. 3) Den ryska insatsen ska enbart ske från luften. 4) Det är en tidsbegränsad operation.

Skälen till den ryska insatsen är flera. Al-Assad får inte förlora, och under sommaren 2015 hade han blivit alltmer tillbakapressad. Det ryska stödet till Syrien går tillbaka decennier i tiden. Det började redan efter 1945, blev allt större efter Suezkrisen 1956, för att efter 1971 bli än mer omfattande. Det är också på 1970-talet som den ryska flottbasen i Tartus upprättas. Vidare handlar det om att ta plats på världsarenan. Genom den ryska insatsen har Ryssland placerat sig på kartan igen och det går inte att ignorera Ryssland i en eventuell lösning av konflikten i Syrien. Från att i stort sett varit marginaliserad i relationen till USA fick Putin till stånd ett möte med den amerikanske presidenten Barack Obama i samband med sitt tal i FN:s generalförsamling i september 2015. Nu framträder den ryske och amerikanske utrikesministern ofta samtidigt, med uttalanden om en potentiell lösning.

Tilläggas kan att Ryssland, särskilt sedan striderna i Libyen 2011, tagit starkt avstånd från militära insatser som leder till regimskiften. Att ett folk kan få nog av dikta-

tur och förtryck och resa sig i protester är anatema för den ryska politiska ledningen. Sådant ses numera som konspirationer ledda av USA i syfte att störta den ryska regimen. Samtidigt vet Ryssland att Islamiska staten – om den på allvar skulle etablera sig inne i Ryssland – är farlig. Ryssland vill få till stånd en överenskommelse med Väst, där al-Assadregimen är en del av lösningen och där Ryssland själv sitter med vid bordet.

Det finns militära skäl för det ryska engagemanget. Marin-doktrinen från 2015 fastslår att Ryssland ska etablera en permanent militär närvaro i Medelhavet. Basen i Tartus kanske inte ser mycket ut för världen, men den är en fästpunkt. Den ryska insatsen hittills omfattar inte enbart bombningar av den Islamiska statens fästen, utan även andra grupper som bekämpar al-Assad. Ryssland får också allt mer kritik för att man bombar civilbefolkningen i Syrien. En del av insatsen handlar om att stärka den ryska militära förmågan; att som försvarsminister Sergej Sjojgu uttryckt det ”öva med ny materiel i ett skarpt läge.” Ryssland har skjutit kryssningsrobotar från Kaspiska havet, skjutit från en ubåt i Medelhavet och gjort en långflygning från Kolahalvön med det strategiska bombflyget.

Förutom den geostrategiska och militära dimensionen finns även inrikespolitiska skäl till Rysslands militära operation i Syrien. Alltsedan annekteringen av Krimhalvön i Ukraina och den militära aggressionen

i Donetsk och Luhansk har dynamiken i rysk säkerhetspolitik präglats av en samverkan mellan inre och yttre faktorer. Den nationalistiska yran efter Krim höll på att avta i Donetsk och Luhansk. Enkelt uttryckt, det behövdes en ny framgång att visa upp på hemmaplan. Att det blev Syrien var måhända förvånande, men knappast att en ny yttre aggression skulle komma.

” Det behövdes en ny framgång att visa upp på hemmaplan.

Det sociala kontraktet i Ryssland har skrivits om sedan Putin återvände till presidentmakten 2012. Tidigare handlade det om mindre yttrandefrihet och begränsningar för mänskliga rättigheter i utbyte mot stabilitet och ekonomisk tillväxt. Nu er-

bjuds stormaktsstatus och samling kring ett angripet fosterland. Således är det ryska militära engagemanget i Syrien inget brott med den ryska säkerhetspolitiska trenden utan en förstärkning av den.

Riskerna är enorma. De rysk-turkiska relationerna finns där. En del ryska bedömare har varnat för en eskalerad konflikt mellan Ryssland och Nato. Den ryske premiärministern, Dmitrij Medvedev, talade nyligen i München om risken för ett tredje världskrig.

Den ryska insatsen i Syrien visar att det enda man lär av historien är att man ingenting lär av historien.

Gudrun Persson är docent och medlem av KKrVA.

Gudrun.Persson@slav.su.se

Bombningarna slår sönder infrastrukturen. Foto: fpolat69 / Shutterstock.com.

Den alliansfria allianspolitikens dilemma

*Övergången från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar och nedskärningar av antalet förband gör att omvärden har anledning att ifrågasätta Sveriges förmåga att på egen hand avvärja ett militärt angrepp. Kalla krigets oberoendestrategi har ersatts av en samarbetsstrategi som vilar på en förväntan om hjälp vid ett angrepp, skriver **Jacob Westberg**.*

”Sverige är inte med i någon militär allians. Det går inte att se militära konflikter i vårt närområde som skulle påverka endast ett land.” Dessa två på varandra följande påståenden återfinns i utrikesdeklarationen och försvarspropositionen från 2015. Formuleringarna åtföljs av solidaritetsdeklarationens löfte om att Sverige inte kommer att ”förhålla sig passivt” om ett angrepp skulle drabba ett annat EU-medlemsland eller nordiskt land och påpekandet att vi ”förväntar oss” att andra länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas.

I försvarspropositionen framhålls även att bi- och multilaterala försvarssamarbeten stärker säkerheten i vår del av världen. Det mest långt-

gående samarbetet är det med Finland, där även operativ planering med utnyttjande av gemensamma militära resurser i utövande av rätten till självförsvar ska ingå. Avtalet med Nato om värdlands-

Sverige har inga garantier om militär hjälp utifrån.

stöd uppges skapa förbättrade förutsättningar för ”den solidariska säkerhetspolitiken”.

Den svenska solidaritetspolitiken kan med utgångspunkt i detta karaktäriseras som en ”alliansfri

allianspolitik”, där icke-medlemskap i militära allianser och en avsaknad av bindande ömsesidiga försvarsförpliktelser till andra stater kombineras med ett växande antal bi- och multilaterala försvarssamarbeten.

TROVÄRDIGHETENS PRIS

Dagens solidaritetspolitik har få likheter med det kalla krigets neutralitetspolitik. Under kalla kriget uteslöts medlemskap i dåtidens EG med hänvisning till neutralitetspolitikens krav på trovärdighet. Det ansågs vara viktigt att Sverige på olika sätt politiskt markerade att landet inte frivilligt skulle ansluta sig till västsidan i händelse av ett krig. Under 1950- och 1960-talet gjordes stora eko-

Vårt samarbete med Nato innehåller inga säkerhetsgarantier. Foto: Anton Thorstenson, Combat Camera / Försvarsmakten.

nomiska uppoffringar för att bygga upp en nationell militär förmåga. Under 1950-talet avsattes cirka 4,5 procent av bruttonationalprodukten (BNP) till försvarets budget.

Vid 1980-talets början var försvarets andel av BNP fortfarande tre procent. Idag utgör försvarsutgifterna cirka 1 procent av BNP. Det svenska försvarets styrka och beredskap dimensionerades under kalla krigets första decennier utifrån målsättningen att kunna avskräcka en motståndare från anfall i enlighet med den s k marginaldoktrinen. Försvarsmakten skulle även på egen hand kunna avvärja ett angrepp eller, om nödvändigt, utkämpa ett fördröjningskrig i väntan på hjälp. Neutralitets-

politikens trovärdighet förutsatte alltså både en konsekvent utrikespolitik som manifesterade en politisk vilja att stå utanför konflikter och en förmåga att på egen hand motstå påtryckningar och försvara landet.

MEDELVÄGENS DILEMMA

Solidaritetsdeklarationens löften och de öppna förberedelserna för militär samverkan med andra stater gör att det idag finns goda skäl för Ryssland att anta att Sverige inte kommer att stå utanför en konflikt mellan Ryssland och något EU-medlemsland eller nordiskt land. Övergången från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar med åtföljande nedskärningar av antalet militära förband gör att

omvärden också har stor anledning att ifrågasätta Sveriges förmåga att på egen hand avvärja ett mer omfattande militärt angrepp. Kalla krigets oberoendestrategi har ersatts av en samarbetsstrategi som vilar på en förväntan om hjälp vid ett angrepp. Några garantier för militär hjälp utifrån har Sverige dock inte.

Den alliansfria allianspolitiken står i dessa frågor inför ett dilemma: löften om stöd till andra länder och militära samarbeten med Nato-länder undergräver den militära alliansfrihetens trovärdighet och ökar sannolikheten för att landet blir indraget i en konflikt, samtidigt som en bevarad militär alliansfrihet gör det omöjligt att

föra en konsekvent allianspolitik med bindande ömsesidiga försvarsförpliktelser.

ÅTERUPPRÄTTAD ALLIANSFRIHET

Det kan i detta läge vara frestande utveckla politiken i riktning mot det kalla krigets säkerhetsstrategi, men kostnaderna för att återupprätta den alliansfria politikens trovärdighet skulle bli mycket höga. För att återupprätta en politisk trovärdighet kommer Sverige att tvingas begränsa sitt deltagande i internationella övningar och öppet

övervakningssamarbete innefattande Natoländer.

Vi måste också överväga om ett fullvärdigt medlemskap i EU är förenligt med en nygammal neutralitetspolitik. Avtalet om värdlandsstöd måste rivas upp och solidaritetspolitiken upphöra. En oberoende nationell försvarsförmåga som gör att landet på egen hand kan motstå påtryckningar och avvärja olika former av angrepp måste återupprättas och det finns litet som tyder på att kostnaderna

för detta minskat sedan kalla kriget.

Ett annat sätt att komma bort från den nuvarande politikens inre motsägelser är utvecklandet av en konsekvent allianspolitik.

TVÅ ALTERNATIV

En allianspolitik kan genomföras på två sätt. Det första alternativet är en småstatsallians där samarbetet med Finland fördjupas och kompletteras med bindande försvarsförpliktelser. Den svenska solidaritetspolitiken måste även i detta alternativ sannolikt upphöra eftersom liknande utfästelser inte gjorts av Finland. I utvärderingen av detta alternativ behöver vi försäkra oss om att Finland och Sverige tillsammans kan utveckla en tillräcklig förmåga att avskräcka och avvärja olika former av angrepp, inklusive ett direkt eller indirekt användande av kärnvapen.

Det andra alliansalternativet är medlemskap i Nato. Ett svenskt Nato-medlemskap skulle innebära att landet påtog sig ett större ansvar för andra medlemsstaters säkerhet, men Sverige skulle i gengäld få ta del av en ökad gemensam försvarsförmåga och få större möjligheter att påverka Natosamarbetets utveckling. Vid en samtidig finsk och svensk Natoanslutning kan båda alliansstrategierna förenas och solidaritetspolitiken fullföljas inom ramarna för Natos gemensamma försvarsplanering. För att detta alternativ ska kunna genomföras krävs dock att man i båda dessa länder uppnår en bred politisk enighet om att en tillräcklig försvarsförmåga är både en nödvändighet och endast möjlig att uppnå inom ramarna för en stormaktsallians.

Jacob Westberg är lektor i strategi vid Försvarshögskolan.

Jacob.westberg@fhs.se

A26 låser resurser för motståndare och Gripen öppnar möjligheter

*Ubåtar utgör en central del av marinens operativa koncept och kan med uthållighet lösa uppgifter inom hela konfliktskalan. Genom sina sensorer och sin förmåga att uppträda dolt är ubåten en viktig plattform för under rättelseinhämtning, samtidigt med stor bekämpningsförmåga. Genom förmågan att uppträda dolt skapar ubåten osäkerhet hos motståndaren, skriver **Per Lunge**.*

Foto: Saab AB.

Med A26-ubåtarna som byggs av Saab Kockums lossnar det för svensk marin förmåga. För Saab Kockums innebär det att företaget är på banan. Med Jas Gripen 39E exporterar Saab förmåga att bygga en flygplansindustri.

Det stod klart förra sommaren. FMV och Saab Kockums tecknade kontrakt om två nya A26 ubåtar och uppgradering av två befintliga ubåtar av Gotlandsklassen. Beställningarna är värda 8.6 miljarder kr och löper över åren 2015–2024.

2014 var marinchefen Jan Thörnqvist oroad över den försening som då rådde med A26-konceptet.

– Det innebär fördyringar. Vi måste stoppa in mer pengar för att lösa operativa förmågor i marinen, sa han till tidningen *Ny Teknik*.

17 mars 2015 meddelar försvarsminister Peter Hultqvist att regeringen beställer två nya ubåtar av Saab Kockums. Då hade den australiensiska motsvarigheten till FMV beslutat sig för att inte köpa svenska ubåtar. Skälet var att Kockums inte byggt ubåtar sedan 1996. Riskfaktorn betydde mycket.

LITEN RISK

Den risken ser inte Marinens Produktionsavdelning som i svar till Vårt Försvar menar att nuvarande Saab Kockums faktiskt haft verksamhet efter 1996.

Nuvarande Saab Kockums har sedan 1997, då den sista ubåten av Gotlandsklassen levererades, genomfört ett antal större ombyggnationer av ubåtar. Ett omfattande projekt med Singapore, omfattande

fem ubåtar av Sjöormenklass, startade 1995 och pågick till 2012. Detta följdes upp med ytterligare försäljning av svenska ubåtar som bland annat innebar införande av luftoberoende framdrivningsmaskineri och nytt ledningssystem.

OMFATTANDE BYGGNATION

Vidare har omfattande uppgraderingar av svenska ubåtar genomförts. Två ubåtar av Västergötlands-klass genomgick 2000–2005 en halvtidsmodifiering, där bland annat luftoberoende framdrivningsmaskineri infördes. Även ledningssystemen uppgraderades på dessa ubåtar under 2009 och 2010. De tre ubåtarna av Gotlandsklass genomgick en omfattande uppgradering med nytt ledningssystem 2010–2013.

F21-pilot redo att lyfta med sitt Jas Gripen under Trident Juncture i Portugal 2015. Foto: Niklas Englund / Försvarsmakten.

Projekteringsarbeten har pågått vid nuvarande Saab Kockums alltsedan projekt Viking (1996–2004) där Sverige, Norge och Danmark deltog. Detta projekt följdes av ett nationellt program, som bedrivits med olika intensitet, och som utgjort grund för arbetet med de ubåtar av typ A26 som nu beställts.

HELA KONFLIKTSKALAN

Operativt, vilken nytta gör ubåtsvapnet i svenska vatten?

Ubåtar utgör en central del av marinens operativa koncept och kan med uthållighet lösa uppgifter inom hela konfliktskalan. Genom sina sensorer och sin förmåga att

uppträda dolt är ubåten en viktig plattform för underrättelseinhämtning samtidigt som den genom sin beväpning har stor bekämpningsförmåga. Genom förmågan att uppträda dolt skapar ubåten också osäkerhet hos en motståndare som därmed måste låsa upp resurser. Ubåten bidrar därmed på ett tydligt sätt till att skapa en säkerhetspolitisk tröskeleffekt.

Svenska ubåtar är särskilt anpassade för den specifika miljön i Östersjön och i Västerhavet, där de kontinuerligt opererar. De svenska ubåtarna kan också operera globalt i andra havsområden, såväl kustnära som fritt till sjöss.

Nu fortsätter Saab Kockums, styrka av FMV:s beställning, med exportansträngningar igen. Polska marinen behöver tre nya ubåtar som ska förses med kryssningsmissiler. Saab Kockums har gått in i den upphandlingen tillsammans med ett polskt varv, SA Gdynia.

HÅRD KONKURRENS

I luften stärker Saab sin roll på världsmarknaden för stridsflygplan. Den affär som öppnar för fortsatt export slöts med Brasilien förra året och i hård konkurrens med andra tillverkare. Nästa generation Jas Gripen slog F-35 JSF, Rafale och Eurofighter. Varför valde

Uppifrån och ner:

HMS Gotland, levererad av Kockums, vid kaj i Point Loma, San Diego.

Foto: Anders Sjöden / Försvarsmakten.

Vapentechniker på HMS Uppland.

Foto: Jimmy Croona / Combat Camera / Försvarsmakten.

Ubåt i Gotlandsklass uppgraderad av Kockums. Foto: Saab AB.

Brasilien och landets regering Jas Gripen?

– Jag skulle vilja påstå att Jas 39E's starkaste fördel är kostnaden. Jämfört med övriga plattformar är den betydligt billigare i anskaffning och väsentligt billigare i drift. För Brasiliens del uppfattar jag att beslutet till stor del kan förklaras av förmånliga svenska villkor för tekniköverföring eftersom Brasilien,

Sex länder använder Jas Gripen. Med Brasilien blir det sju.

en blivande stormakt på 30 års sikt, aktivt vill utveckla sin försvars- och flygindustri, säger Carl Bergqvist, bloggare och krönikör i *Expressen* med många timmars erfarenhet som Gripenpilot.

Sex länder använder i dag Jas Gripen. Med Brasilien blir det sju. Sverige har ett egenbyggt och kostnadseffektivt stridsflygplan. Snart kommer det betydligt större Brasilien också att ha en stor flygplansindustri. Ett försäljningsargument som slår.

Per Lunqe är frilansjournalist.

per.lunqe@live.se

Alla befäl och soldater klarar inte krigets påfrestningar. En personalreserv behövs. Foto: Jimmy Croona, Försvarsmakten.

Försvarsmaktens personalförsörjning – var är kriget?

*Krig är farligt. Förband får förluster i strid, något som många tycks förtränga eller blunda för. Ibland framförs argumentet att framtida krig kommer att bli så korta att det varken kommer att vara möjligt eller någon idé att ersätta förluster – man får slåss med det man har från början sedan är det slut. Fel tänkt, skriver **Karlis Neretnieks**.*

Försvarsmakten har idag problem att klara sin personalförsörjning. Det saknas cirka 7 000 anställda soldater och sjömän. Försvarsmakten måste lita till tidigare utbildade värnpliktiga som krigsplaceras för att fylla luckorna. En metod som knappast håller i längden. Rekryteringen av officerare underskrider kraftigt behovet. Många slutar, såväl officerare som soldater, i förtid. Konsekvenserna är allvarliga. Det går inte att öva förbanden med rätt organisation och personal, det kommer att saknas kompetenta chefer på alla nivåer och utbildningskostnaderna stiger.

För att råda bot på delar av problemet har regeringen tillsatt en

utredning som leds av Annika Nordgren Christensen, där hon bl a ska undersöka i vad mån dagens system med heltids- respektive deltidstjänstgörande soldater kan och bör kompletteras med någon typ av värnplikt. Det är en välkommen och nödvändig utredning.

UPPGIFTEN ÄR STRID

Det finns emellertid en viktig faktor som utredningen inte givits i uppdrag att hantera och som tycks negligeras även i andra sammanhang. Försvarsmakten ska kunna genomföra strid – vad innebär det när det gäller behovet av personal? Räcker det med att fylla upp dagens snäva personaltabeller?

Mitt intryck är att många tycks utgå ifrån att när alla idag listade befattningar i organisationen är besatta så har vi förband som kan lösa de uppgifter som förbandsmålsättningarna innebär. Det är ungefär som en industri eller ett ämbetsverk: finns det en befattningshavare för varje uppgift så fungerar organisationen.

Så är det inte. Alltför många tycks ha glömt bort att Försvarsmakten skall kunna föra strid – inte bara kunna öva och verka i fredstid. För att kunna fungera i krig krävs det reserver av alla slag, även personal.

RESERVER KRÄVS

Saknas det i ett förband en person som skall lösa en specifik uppgift

går det inte att säga som i ett ämbetsverk om någon är sjuk: ”vi tar upp ärendet när XX är tillbaka nästa vecka”. Finns det på en flygbas inte personer tillgängliga som kan klargöra en viss robottyp, eller hantera kryptona till planens datalänkar, så spelar det liten roll hur kvalificerade flygplan och duktiga piloter vi än har. Det får inte finnas luckor i systemet, ens för en kortare tid.

Problemet fanns även tidigare, men på grund av organisationens storlek fanns det en avsevärt större redundans. Dessutom, ju mer kvalificerad organisationen blir, framförallt när det gäller tekniskt komplicerade system, desto allvarigare blir problemet. Det är i många fall endast ett fåtal människor som behärskar vissa uppgifter.

Det finns därför skäl att se över hur man kan bygga in reserver för att gardera sig mot att vissa nyckelpersoner inte är gripbara vid en beredskapshöjning, eller i värsta fall krig. Skälen kan vara många: sjukdom, utlandsvistelse eller t o m vägran att inställa sig.

Förr hade alla (armé-) förband regelmässigt en mobiliseringsreserv som innebar att förbandet var uppfyllt till 110 %. Genom att allt fler personer i organisationen idag innehar speciella nyckelkompetenser så skulle det behövas en noggrann analys av vad det skulle innebära om vissa personer inte fanns tillgängliga vid det enskilda förbandet i ett skarpt läge. En sådan analys borde sedan leda till att en viss ”kompetensreserv” skapas inom dessa områden. Det skulle dessutom behövas en mera generell reserv för att förbanden ska bli fulltaliga vid mobilisering.

Ytterligare ett skäl varför det är nödvändigt att ha redundans i organisationen är att krig är farligt, d v s förband får förluster i strid, något som alltför många tycks förtränga

eller blunda för. Ibland framförs argumentet att framtida krig kommer att bli så korta att det varken kommer att vara möjligt eller någon idé att ersätta förluster – man får slåss med det man har från början och sedan är det slut. Återigen fel tänkt, eller kanske snarare okunskap. Nedanstående exempel är inte unikt.

ERFARENHETER FINNS

Den israeliska 77. pansarbataljonen fick vid Oktoberkriget 1973 under de första krigsdygnen 28 av sina 35 stridsvagnar utslagna, delvis eller fullständigt. I de flesta fall blev vagncheferna, underofficerare eller yngre officerare, skadade eller dödade. En effektiv bärgnings- och reparationstjänst gjorde dock att

Försvarsmaktens existens motiveras av att kunna genomföra strid.

många av de skadade vagnarna kunde repareras, ibland redan på några timmar. Hade det då inte funnits reservbesättningar till dessa vagnar så att de kunde sättas in i strid igen hade den israeliska fronten med största sannolikhet brutit samman redan efter något dygn.

Det var ingen tillfällighet att våra stridsvagnskompanier tidigare hade en sk reservpluton med ett antal utbildade vagnchefer, skyttar m fl. Utvärdering av krigserfarenheter var en viktig del av organisationsutvecklingen i Försvarsmakten. Här går det också att återkoppla till exemplet med specialister på flygbaser, eftersom även de kommer att drabbas av förluster. Det är utomordentligt dålig ekonomi att inte badda för att kvalificerade vapen-

system ska kunna fortsätta att verka även när man får personalförluster.

REALISM BEHÖVS

Slutligen en faktor som alltför många tycker är obekvämt att ta upp. Alla människor klarar inte av den extrema miljö som strid innebär; fara för eget liv, döda kamrater, utmattning, kaos mm. Konsekvenserna blir självfallet störst när det är chefer på olika nivåer som inte klarar av att lösa sina uppgifter. Fungerar inte chefen så kan följderna för hans eller hennes underlydande bli katastrofala. Där skiljer sig situationen mot den i ett ämbetsverk där få dör om chefen ”går i väggen”. Det krävs en befälsreserv, från ”korpral till general”, för att snabbt kunna byta ut chefer som inte fungerar, det redan från krigets första dag. Dessutom är befälsförlusterna proportionellt sett avsevärt större i krig än förlusterna av manskap, en ofta bortglömd sanning.

Även om Annika Nordgren Christensens utredning i första hand har att se till hur de idag existerande befattningsarna ska bemannas, vilket är nog så viktigt, så anges också i direktiven att hon ska titta på ”tillväxtperspektivet”. Det ger, i mina ögon, möjligheter att undersöka alternativ som genom en viss överutbildning skapar en personalreserv som kan fylla två funktioner: att utgöra en personalpool för att sätta upp fler förband och att ge existerande förband nödvändiga reserver. Det senare är ett måste om Försvarsmakten skulle behöva lösa den uppgift som motiverar dess existens – genomföra strid.

Karlis Neretnieks är generalmajor.

Karlis.n@telia.com
Blogg: karlisn.blogspot.se

Försvarsbeslut 2015 – en satsning på basplattan

I syfte att förtydliga och förklara ”basplattans” innehåll så kan man säga att den utgörs av grundläggande personlig utrustning, standardfordon, sambandsutrustning samt eldhandvapen med ammunition och vapen för strid i grupp och pluton. Till satsningar på ”basplattan” ska man också inkludera ökad övningsverksamhet, skriver Johan Hansson.

Försvarsmakten redovisade under hösten 2014 ett omfattande underlag inför regeringens försvarspolitiska proposition (2014/15:109). Operativa värderingar genomfördes, syftande till att pröva och värdera olika system och förband i en operativ kontext. I det sammanhanget började såväl Försvarsmakten som Försvarsdepartementet att tala om brister i grundläggande

materiel och förmågor – diskussioner om ”basplattan” började föras.

ÖKAD OPERATIV FÖRMÅGA

Försvarsminister Peter Hultqvist poängterade, vid Folk & Försvars rikskonferens i Sälen 2015, att effekten av kommande satsningar på försvarsområdet skulle kunna föras och förminskas om inte det mest

grundläggande eller basen för krigsförbanden skulle fungera och vara uppfyllt – effekten av övriga satsningar skulle kunna utebli menade han.

I regeringens försvarspolitiska proposition poängterades också att det fanns ett särskilt behov av att höja den operativa förmågan i krigsförbanden. I regeringens fokus på ökad krigsduglighet lanserades

Materiel till rätt kvalitet och mängd är en del av basplattan. Foto: Mattias Nurmila, Försvarsmakten.

samtidigt detta, delvis nya, begrepp "basplattan".

För att höja den operativa förmågan i krigsförbanden förstärker man den så kallade basplattan i form av mängdmateriel, standardfordon, radioutrustning, mörkerutrustning, ny kvalificerad ammunition bl a till stridsvagnar och granatkastare, nya pansarvärnsvapen samt personlig utrustning m m. Vidare förstärks övningsverksamheten avsevärt för att medge kvalificerade försvarsmaktsgemensamma övningar och krigsförbandsövningar för alla krigsförband under försvarsinriktningsperioden. Denna basplatta är avgörande för att höja krigsförbandens krigsduglighet (prop. 2014/15:109, sid 13).

DUNKELT BEGREPP

Inom Försvarsmakten är begreppet basplattan varken entydigt eller definierat. Det är i sig en intressant observation att försvarsbeslut 2015 till relativt stor del är kommunicerat och diskuterat kring ett begrepp vars innehåll är tämligen oprecist. Major Carl Bergkvist (Wiseman) menade på sin blogg att det till och med sinkade möjligheterna till ambitionsökningar för försvaret genom att man därmed nöjer sig med att lappa och laga mot den nivå som beställdes i försvarsbeslutet 2009 – med en helt annan omvärldssituation och framförallt en helt annan omvärldsutveckling.

Vid en genomgång av centrala, såväl offentliga som arbetsrelaterade, handlingar i Försvarsmakten finner man mycket få träffar. Arméns utvecklingsplan (AUP) är ett undantag där man refererar till den för-

svarspolitiska inriktningspropositionen och vikten av att säkerställa den så kallade "basplattan" avseende mängdmateriel, till exempel radioutrustning, soldat- och grupp-materiel samt mörkerutrustning.

BASPLATTANS INNEHÅLL

I syfte att förtydliga och förklara "basplattans" innehåll så kan man säga att den utgörs av grundläggande personlig utrustning, standardfordon, sambandsutrustning samt eldhandvapen med ammunition och vapen för strid i grupp och pluton. Till satsningar på "basplattan" ska man också inkludera ökad övningsverksamhet.

Ett systematiskt grepp är taget för att öka krigsdugligheten.

Försvarsmakten har med anledning av regeringens inriktning tagit ett systematiskt grepp för att öka krigsdugligheten i respektive krigsförband. Det är ett arbete som genomförs under flera år och som inledningsvis syftar till att identifiera brister och behov. Dessa brister och behov ses nu över och kopplas till långsiktiga krigsförbandsmålsättningar (KFM) och mer närtida krigsförbandspecifikationer (KFS), vilka sedan ska utgöra utgångspunkt för tillhörande aktivitetsplaner.

Försvarsmakten tog emellertid redan vid förarbetena till förvarsbeslut 2015 – i samband med budgetunderlaget för 2016 – initiativ till att komma till rätta med brister i basplattan. Dessa kan delas in i några olika områden:

För det första. Inom personalområdet sker en omfördelning av andelen kontinuerligt anställda.

Vissa förband får ökad tillgänglighet och operativ förmåga. En förändrad och förlängd grundutbildning införs samtidigt som all personal i Försvarsmakten krigsplaceras, vissa i de från första januari 2016 införda depåförbanden (19 stycken). Repetitionsutbildning återinförs.

För det andra. Ett nytt och utvecklat beredskapsverk tas fram där tillgänglighet och beredskapskrav förenklas och förtydligas. I syfte att säkerställa mobilisering inom angivna tidsramar upprättas dels en aktuell mobiliseringsplan för krigsförbanden, dels genomförs krigsplacering av materielen. Mobiliseringsplanering för allmän och partiell mobilisering utvecklas samtidigt som mobiliseringsövningar, beredskapskontroller och beredskapsövningar årligen genomförs.

Slutligen, i syfte att öka den operativa effekten, ökar övningsverksamheten. För att nå detta mål har Försvarsmakten hemställt om att överföra medel från anslag 1.2 till anslag 1.1 – något regeringen har bejakat. Den kommande Försvarsmaktsövningen i september 2017 (FMÖ 17) är en del av detta och planeras parallellt med den multinationella Natoleda övningen Northern Coasts 17. FMÖ inplaneras vart tredje år. Den senaste genomfördes 1993 (Orkan).

Även om "basplattan" kan tyckas lite otydlig bedöms planerade åtgärder ge god effekt under försvarsbeslutsperioden. Med en målmedveten strävan att skapa ordning och reda samt att tillföra resurser ges krigsförbanden goda förutsättningar att öka krigsdugligheten och därmed öka Försvarsmaktens operativa förmåga.

Johan Hansson är överstelöjtnant och tjänstgör vid Ledningsstabens Inriktningsavdelning.

libbo@live.se

Kognitiva system – konsten att ligga steget före

*Kognitiva system kan, genom att de läser och förstår naturligt språk samt löpande utvärderar och tar till sig information med hjälp av kontinuerligt utvecklande inlärningsmodeller, snabbt behandla och analysera enorma mängder information, skriver **Markus Engström, Mikael Haglund och Stefan Kristiansson**.*

Vad är det som gör att underrättelseanalytiker misslyckas med att förutse viktiga förändringar i omvärldsläget? Och vad kan göras för att ändra på det? Vår uppfattning är att det bland annat rör sig om två områden som behöver utvecklas. Dels gäller det att kunna nyttja all den information som finns tillgänglig, dels att minska risken för kognitiv bias d v s att vi männ-

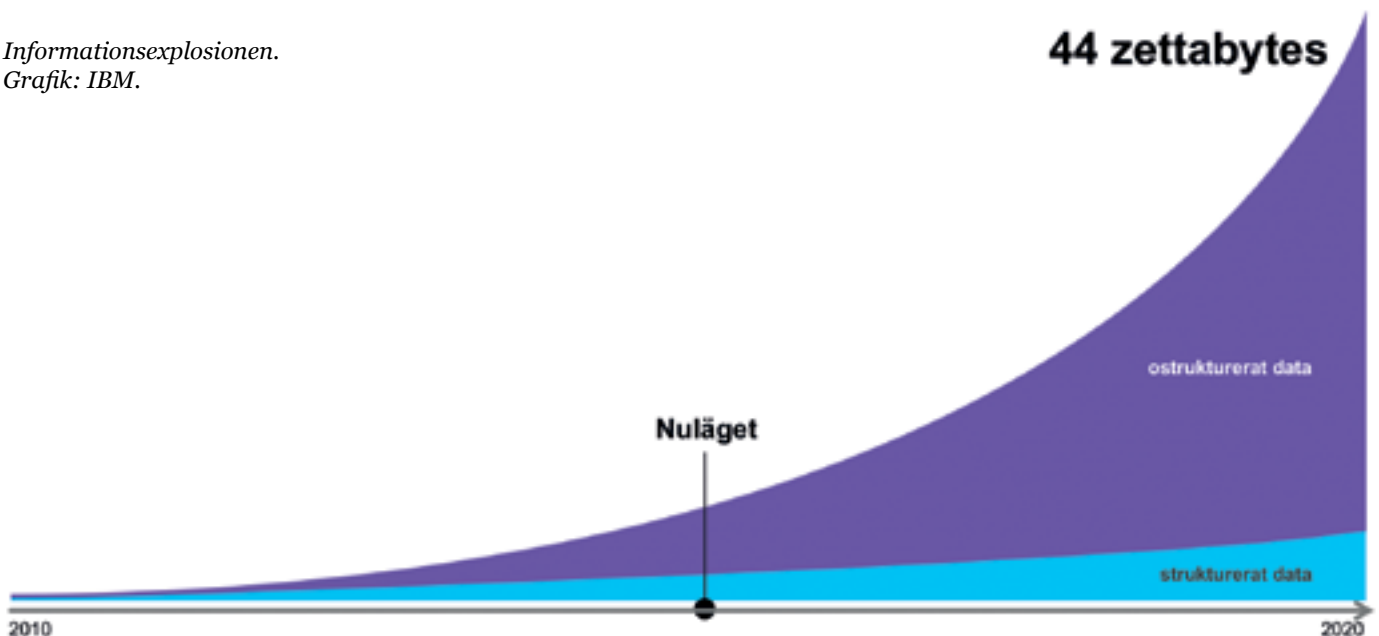
iskor lätt gör systematiska tankefel som leder till att vi drar felaktiga slutsatser eller missar viktiga samband.

UTMANINGARNA

Det handlar om att vända synsättet från att den stora mängden information är ett problem, till att den är en tillgång. Idag finns det enorma mängder av information och den ökar dramatiskt. Wilhelm Agrell

skriver i sin bok Underrättelseanalysens metoder och problem: "mängden tillgänglig information sedan mer än ett halvsekel växer mycket snabbare än analysresurserna. Det kvantsprång som den digitala informationsexplosionen inneburit har kraftigt förstärkt detta förhållande och därmed ökat trycket på analytikerna, både när det gäller att sova i allt större

*Informationsexplosionen.
Grafik: IBM.*

flöden och i uppgiften att upptäcka och tolka helheter."

Slutsatsen av detta är att vi inte kan fortsätta som tidigare. Att anställa fler analytiker löser inte heller problemet. I stället måste metoder utvecklas och moderna tekniska lösningar användas, annars kan vi inte förstå och utnyttja informationen.

När det gäller systematiska tankefel så menar Agrell: *"Efter en tillräckligt lång serie av till synes parallella fall tenderar analytikern att bedöma också nästa liknande företeelse efter den mall som blivit rutin. "Analys" blir här ibland en förskönande omskrivning för sammanställande och vidarebefordran av tillgänglig information med självklar innebörd. Men de metoder som utvecklats för att tolka normala, repetitiva skeenden riskerar att bli skygglappar och tankehinder när en dag det osannolika eller otänkbara inträffar. Man upptäcker inte en lavin med ett förstoringsglas inte heller sprickor i fundament med ett teleskop."*

Slutsatsen av detta är att vi bör använda oss av kognitiva system som inte har de skygglappar som hindrar oss människor från att tänka det otänkbara, som exempelvis terroristattacker i USA den 11 september 2001, kriget i Georgien 2008, den arabiska våren, Rysslands krig i Ukraina eller ett framtida angrepp mot Sverige.

VAD KAN GÖRAS?

Den digitalisering som hittills genomförts har inneburit att vi flyttat information från papper till filer och databaser vilket t ex medfört att informationen snabbare kan användas av flera genom att den blivit sökbar. Men i den exploderande informationsmängd som vi nu ser, kommer sökningar att ge en så

stor mängd träffar att en analytiker blir dränkt i irrelevant information och kan därmed missa viktiga samband. Problemet kan inte lösas med ytterligare automatisering eller anskaffning av fler och kraftfullare maskiner. Lösningen är i stället att angripa problemet med nya hjälpmedel, att förse analytikerna med system som både förstår information och tolkar de frågor som analytiker ställer, dvs kognitiva system.

Det handlar om att vända synsättet.

Kognitiva system kan, genom att de läser och förstår naturligt språk samt löpande utvärderar och tar till sig information med hjälp av kontinuerligt utvecklande inlärningsmodeller, snabbt behandla och analysera enorma mängder information. Systemet förstår således skillnaden mellan "Låt oss äta, morfar!" och "Låt oss äta morfar!". Endera är det en vädjan till en släkting, eller en uppmaning till kannibalism. Genom att det kognitiva systemet inte förkastar eller prioriterar indikationer p g a bias kommer systemet att utvärdera alla typer sannolika och osannolika samband vilket ökar möjligheterna för analytikern att dra rätt slutsats. Information som påvisar samband kan vara dold i texter som aldrig en normal sökning skulle upptäcka eller som en analytiker skulle förkasta eftersom det är otänkbart.

Utvecklingen av kognitiva system inom vården har paralleller med den problematik som finns inom underrättelsearbetet; en cancerläkare kan inte läsa alla forsknings-

rapporter och förstå all genetisk data. Att anställa fler läkare löser då inte heller grundproblemet. Erfarenhet av användning av kognitiva system visar att läkarna har tagit till sig systemen som om de vore kollegor som hjälper och stöttar och inte bara som *ytterligare ett IT-system*.

Vi befinner oss i ett vägskäl där vi måste välja väg: antingen fortsätta som förr och lappa och laga på gamla system och metoder eller inse nödvändigheten av att välja nya metoder och att utnyttja moderna tekniska lösningar. Denna insikt är avgörande för om vi ska komma i förhand eller efterhand nästa gång som omvärldsläget förändras. Datorer kan inte ersätta den mänskliga hjärnan, men samarbete mellan analytiker och kognitiva system kommer att öka sannolikheten för att vi i framtiden kommer att kunna agera i tid.

Industrin kan nyttja framsteg inom olika forskningsområden och därmed säkerställa att en hög grad av innovation kan delas av flera intressenter. Utmaningen att stötta kunskapsbaserat arbete, oberoende om det handlar om läkaren eller underrättelseanalytikern, är likartad och därför bör de tekniska framsteg som görs inom det ena området komma det andra tillgodo. Förutsättningen är emellertid att myndigheter inser att deras egna kunskaper inte räcker för att utveckla framtidens IT-lösningar och i stället i ökande grad lägger uppdrag på industrin.

Markus Engström är teknisk rådgivare vid IBM, **Mikael Haglund** är teknisk direktör vid IBM och **Stefan Kristiansson** är fd chef för MUST och verksam vid IBM.

mikael.haglund@se.ibm.com

Försvarsviljan, folket och förankringen

Medborgarna, inte minst unga, behöver mer kunskap om försvaret. Foto: Mats Carlsson.

*Individens enskilda beredskap inför kris och krig är avgörande för samhällets samlade förmåga att klara framtida påfrestningar. Därför är det av högsta relevans att vi som arbetar med dessa frågor samarbetar för ett tillåtande klimat i Sverige, där arenan för att diskutera säkerhetspolitik, samhällsskydd och beredskap breddas, skriver **Minou Sadeghpour**.*

Kränkningar av svenskt luftrum, Rysslands annektering av Krim, Daeshs framfart i Mellanöstern och det pågående inbördeskriget i Syrien är några händelser som har präglat de senaste åren ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Kris, krig och terrorism har blivit en del av vår vardag och Sverige står inte förskonat från konsekvenserna av omvärldsläget.

FÖRSVARSVILJAN

Tanken att vi skulle utsättas för större samhällspåfrestningar är inte längre lika främmande och diskussionen om hur och på vilket sätt vi ska försvara oss är därför högaktuell.

I rapporten *Opinioner 2015* från

Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB) framgår att 50 procent av befolkningen anser att Sverige bör göra väpnat motstånd vid ett angrepp på landet även om utgången verkar oviss. Det är en siffra som står sig bra men som skulle kunna vara högre. Motsvarande siffra i vårt grannland Finland är 78 procent. Här spelar säkert den historiska faktorn en roll. Sverige har länge varit förskonat från krig, men vi har drabbats och kommer sannolikt att drabbas av händelser som kan få svåra konsekvenser för befolkningen och kanske för hela vårt land.

Bortom debatten om Natomedlemskap och en-veckas-försvar så måste

frågan om svenska folkets försvarsvilja diskuteras på ett djupare plan. Försvarsviljan är en fråga för hela folket och kunskap om försvars-, och säkerhetspolitik är därför väsentlig för att på sikt kunna bibehålla en stark försvarsvilja, se den successivt öka och faktiskt tillse att den betyder någonting den dagen vi väl sätts på prov.

För att vara säkra på att vi försvarar vårt land efter bästa förmåga så måste vi också förstå vad det är vi ska försvara. Hur ser vi egentligen på Sverige-bilden och stämmer den bild som av det officiella Sverige förmedlas till omvärlden överens med den enskilda individens bild av Sverige? Om bilden av Sverige

och svenska värden är enad är det i sig en faktor som bör bidra till ökad försvarsvilja. Men om den inte är det så är det rimligt att vi ställer oss frågan om hur vi kan enas om en gemensam bild som alla kan känna igen sig i och relatera till.

FOLKET

Enligt MSB:s undersökning tycker män och personer över 30 år i högre utsträckning än andra att vi ska försvara oss om Sverige anfalls. Detta kan mycket väl vara en del av orsaken till att min bror inte har funderat över omvärldsläget i termer av hur det påverkar oss och vårt bidrag till att hantera det. I många delar av världen är försvarsviljan mer ett begrepp i praktiken än i teorin. I Sverige tror jag att det i mångt och mycket är tvärtom. Att inte kunna relatera till någonting som du aldrig kommer i kontakt med eller har anledning att fundera över är naturligt. För en 19-årig som precis har påbörjat sin utbildning på universitetet och börjat reflektera över hur omvärlden ser ut är det därför extra viktigt med tillgängliga naturliga bollplank i sin naturliga vardagsmiljö.

Jag citerar bloggaren Skipper:

”Det är viktigt att tala öppet om risken för krig (och kris)”.

Vikten av att vi vågar diskutera de svåra frågorna och vara tydliga med vad som händer i vår omvärld, hur vi påverkas av det och bemöter det på bästa sätt har aldrig varit mer aktuell. För hur ska vi annars kunna enas om vad det är vi ska försvara och på vilket sätt? Förtroendet för samhällets samlade förmåga att hantera påfrestningar och kriser bygger på att vi vågar vara ärliga och diskutera våra sårbarheter utifrån ett realistiskt perspektiv.

Förordet till MSB:s rapport *Opinioner 2015* inleds med meningen:

”Säkerhetspolitik, samhällsskydd och beredskap är områden som relativt få av oss medborgare tänker på till vardags. Ändå representerar de grundläggande frågor som varje samhälle måste kunna hantera.”

Att våga diskutera de svåra frågorna har aldrig varit mer aktuellt.

FÖRANKRINGEN

Det inte märkligt att vi inte tänker på saker som känns långt borta. Många av oss har fullt upp med att hantera vardagen. Men den dagen vardagen övergår i kris eller krig så kommer vi alla att beröras. Samhällsengagemanget ser inte likadant ut överallt i landet och därför kan det vara rimligt att fundera över hur vi kan förstärka försvarsviljan och betydelsen av den inom ramen för våra naturliga vardagsmiljöer. Vi måste arbeta mer för en förstärkt vilja att fundera över

framtiden och hur den kan komma att påverka oss. Detta gör vi bäst tillsammans.

Individens enskilda beredskap inför kris och krig är avgörande för samhällets samlade förmåga att klara framtida påfrestningar. Därför är det av högsta relevans att vi som arbetar med dessa frågor till vardags samarbetar för ett tillåtande klimat i Sverige, där arenan för att diskutera säkerhetspolitik, samhällsskydd och beredskap breddas. På sikt är samhällets samlade analyskapacitet avgörande för vår framtid.

Jag vet att de flesta av oss är överens om en sak, Sverige är värt att försvara. Låt oss därför skapa förutsättningar för att kunna göra det tillsammans.

Minou Sadeghpour arbetar som programansvarig för säkerhetspolitik vid Folk och Försvar samt som frilansande skribent och analytiker.

Minou.sadeghpour@gmail.com

Minister för en dag – unga lär om säkerhetspolitik i ett actionspel i regi av Folk och Försvar. Foto: Johan Larnefeldt, Folk och Försvar.

Vi är kontrahybrider – erfarenheter från Ukraina

*Efter att ha studerat olika scenarion relaterade till sovjetisk/rysk aggression sedan 1990 vågar jag hävda att en av de absolut viktigaste inspirationskällorna till den ryska hybridtaktiken har varit händelserna i Baltikum runt 1990, i synnerhet det man kan kalla "Litauens Majdan", Vilnius i januari 1991, skriver **Jonas Öhman**.*

När våra vänner från Majdan-tiden började ringa på sprakande mobiltelefoner från sina hastigt uppsatta frivilligförband i Donbass och mot en bakgrund av dundrande GRAD-salvor desperat bad om kevlarhjälmars och skyddsvästar var det inte mycket att fundera på. Även om begreppen då var dimmiga om var man kunde få tag på dylik materiel, och än mer hur den kunde fraktas till östra Ukraina, var det inget snack, vi bara körde. Med bas i Litauen, skapade vi en underhållslinje från EU-området till de ukrainska styrkorna i Donbass. Medan Nato och Europa var "deeply

concerned" körde vi tillsammans med ukrainska partners sedan länge ut och in ur området som behärskas av Antiterroristoperationen (ATO) med alla möjliga typer av utrustning.

BEGREPPET OCH INNEBÖRDEN

Deltagandet på tämligen nära håll har skapat en del insikter om innehållet och karaktären hos det som ofta populärt kallas en "hybridkonflikt". Ibland väljer jag till och med att referera till mig själv och mina kolleger som "kontrahybrider", ett slags militariserat civilsamhälle, med ett mycket brett kontaktnät

och en god förståelse av såväl militära som civila delar av konflikten.

Det folkligt förankrade motståndet mot rysk aggression har sina djupa rötter i Majdanrörelsen, där i princip hela samhället möttes och under dramatiska dagar skapade starka band mellan individer, helt utanför traditionell politisk kontroll. Jag har i efterhand på ett djupare sätt förstått Putins panik inför fenomenet samt beslutet att gå till "hybridoffensiv", på Krim och sedan i östra Ukraina.

Här ligger för övrigt en grov ironi inbäddad. Efter att ha studerat

*Den litauiska frivilligorganisationen "Blue/Yellow" stödde förbanden i området under flera månader innan och under de värsta striderna.
Foto: Jonas Öhman.*

olika scenarier relaterade till sovjetisk/ryska aggression sedan 1990 vågar jag hävda att en av de absolut viktigaste inspirationskällorna till den ryska hybridtaktiken har varit händelserna i Baltikum runt 1990, i synnerhet det man kan kalla "Litauens Majdan", Vilnius i januari 1991. Den baltiska taktiken – besättandet av centrala byggnader, med omgivande "skikt" av civila "försvarare", uppsättande av "lokalmilis", utropande av "utbrytarrepubliker" m m – har av allt att döma noga studerats och imiterats i ryskt taktiskt tänkande.

SVÅRMÄTBAR STYRKA

Den ryska bedömningen var uppenbart att denna taktik skulle fungera. En försvagad krigsmakt, en korrumperad politisk elit och en "feodal" samhällsstruktur med – påverkbara – oligarker gjorde att denna bedömning var tämligen rimlig. Dock hade man inte räknat med att en stor del av civilsamhället blixtnsnabbt skulle transformera sig till (para)militära enheter som, ofta till ett högt pris, kämpade i ATO. Jag kan här nämna bataljonen "Ajdar", som i vissa lägen utfört uppgifter långt utöver vad en sådan enhet kan förväntas göra.

Dessa hade i sin rygg det understödjande civilsamhället, som inte gjorde skillnad på armé- och frivilligförband, utan stödde där det behövdes. Med egna ögon har jag sett vilken enorm praktisk och psykologisk betydelse ett adekvat och synkroniserat underhåll har i en krigssituation. Vi var med om att inom några dagar materiellt

återställa ett demoraliserat reguljärt kompani som hamnat under svår beskjutning och förlorat nästan all personlig utrustning. Jag bedömer att den "civila" underhållsmekanismen var mycket billigare, 3-5 gånger snabbare än den militära, och oftast hade betydligt högre kvalitet på utrustningen. Till exempel var en av våra favoriter, brittiska överskottsuniformer, oändligt mycket tåligare än de ukrainska.

Jag kan också nämna en av våra insatser under striderna vid Donetsks flygplats förra vintern, där vi från Litauen, efter en nödsignal från flygplatsens "cyborgs"-försvarare, skickade in värmekameror. Det nästan nattblinda ukrainska artilleriet kunde med hjälp av "våra" eldledare se igen och skjuta in sig på de avancerande separatisterna och stoppa dem. Vidare har civila grupper gjort en rad mycket sofistikerade insatser inom till exempel underrättelse-inhämtning.

Frivilliginsatser har bidragit till att hindra Ryssland från att knäcka Ukraina.

HÄRDJOBBADE RESULTAT

Jag kan hävda att de mycket diversifierade insatser som gjordes av frivilligkrafter på ett avgörande sätt har bidragit till att hindra Ryssland från att knäcka Ukraina. Det gäller inte bara den direkta krigsinsatsen. Vad gäller den ukrainska politiska eliten – i princip samma folk som under Janukovich – är min bedömning att den enskilt viktigaste faktorn för ett snabbt resolut politiskt "nej" till Ryssland var just det inledande starka och breda samhällsengagemanget i krigs-

ansträngningarna. Delvis var det av rädsla för konsekvenserna av att inte "gå med den rådande strömmen", delvis av långsiktig politisk beräkning, möjligen också delvis av motvillig beundran.

I dagsläget är i princip alla frikårer inkorporerade i antingen armén eller det så kallade nationalgardet (under inrikesministeriet). Underhållsansvaret har till stor del tagits över av myndigheterna, om än med något tvivelaktig effektivitet. Vi och våra partners fortsätter därför att verka i det direkta frontunderstödet men, som äkta "hybrider" också inom andra sektorer, till exempel i anti-korruptionsinitiativ. Det politiska etablissemangen är, å sin sida, tyvärr, i mycket tillbaka till "business as usual" och kriget har dessutom skapat nya nischer för korruption.

De internationella insatserna ökar i omfång, även om mycket återstår att göra. Detta gäller inte minst synergi och samverkan mellan olika typer och nivåer av stöd, främst i samspelet mellan militärt och politiskt inriktade initiativ, till exempel för reella reformer. Engagemanget sker, tyvärr, i alldeles för hög grad enligt traditionella internationella politiska modeller. För en hållbar utveckling i Ukraina, också efter avslutad konflikt, krävs ett mer kreativt engagemang som i betydligt högre grad än idag drar fördel av de kvalitéer som civilsamhället har uppvisat. Jag känner att den enorma potential som det ukrainska folket visat delvis håller på att gå förlorad. Mina "kontra-hybrider" är redo att göra betydligt mer, men de behöver omvärldens öra.

Jonas Öhman är frilansskribent.

jonasoehman@gmail.com

Vad förenar oss i Europa?

EU föddes som ett fredsprojekt, en plan som gick ut på att länderna inom unionen skulle integreras så djupt att de aldrig mer skulle kunna gå i krig mot varandra. Det allt tätare samarbetet skulle också leda till att den europeiska identiteten tog över den nationella.

Medan den första delen av planen ser ut att ha lyckats gäller det inte den andra. Integrationen på alla plan blev allt starkare, men den ledde inte till förändring av den nationella identiteten. En fransk medborgare känner sig lika fransk idag som innan EU-inträdet, en svensk person har förblivit svensk.

Trots de stora framstegen fanns på många håll en otålighet över att integrationsprocessen inte gick fortare och förslag lades fram om att skapa ett avant-garde inom EU: vissa länder skulle gå fortare fram, medan andra kunde följa dem i långsammare takt. Andra föreslog att de som inte ville eller kunde hålla farten skulle kunna stanna permanent i en yttre ring av länder. I dessa förslag återkom ständigt samma länder som en kärna: Benelux, Tyskland, Frankrike och Italien, de sex grundarländerna.

Här fanns också ett tankefel: det som band dessa sex länder samman var framför allt engagemanget för EU som sådant. Däremot skiljer sig länderna mycket åt i andra avseenden, inklusive deras syn på det framtida EU. Dessa olikheter har visat sig i att de utmaningar som EU mött under de senaste åren har drabbat länder olika hårt, vilket också syns av deras reaktioner.

En sådan utmaning var den finansiella krisen. Fortfarande har, förutom Grekland, också Italien och Frankrike stora problem och riktar hård kritik mot de tyska kraven på budgetdisciplin.

I frågan om sanktioner mot Ryssland har skiljelinjerna mellan EU-länder framförallt berott på geografisk närhet, handelsförbindelser, importen av rysk olja och gas, dvs i stort hur beroende de är av Ryssland.

Ingen fråga har emellertid satt situationen på sin spets i samma grad som flyktinkatastrofen. Med några få undantag, som Sverige och Tyskland, har de flesta EU-länder visat hur liten vikt sådana begrepp som solidaritet med andra EU-länder och empati med de nödlidande har för dem.

Två orosmoment dominerar nu, varav den som starkast kommer till tals är att splittringen inom EU ska

leda till att organisationen som sådan också splittras. Reella faror är ett brittiskt utträde, liksom ett sönderfall av Eurozonen. De gamla planerna på en inre kärna har därför tagits fram igen – men också med krav om ekonomiska justeringar, där speciellt Italiens Matteo Renzi formulerat sig hårt mot Tyskland och liknat EU vid en sjunkande *Titanic*.

Det andra orosmomentet gäller vilken värdegrund som nu förenar EU:s medlemmar. Fredstanken är till stor del bortglömd och de värden som EU så ofta hänvisar till åsidosätts öppet av medlemmar, som Polen och Ungern, som bl a avskaffat frihet för media, viktiga hörnstenar i en demokrati.

Min tro är att EU som organisation kommer att överleva. Den intressegemenskap som finns i det ekonomiska samarbetet kommer att säkerställa organisationens framtid.

Frågan är dock vilket slags EU som vi får i framtiden om de demokratiskt solida medlemsstaterna saknar kraft att ta itu med avarter som de ovannämnda. Var finns då skillnaden mellan EU och de länder som vi håller utanför organisationen p g a maktmissbruk och korrup-tion? Och när vissa länder ser vad andra kommer undan med, var finns då drivkraften att själva fortsätta att reformera? Det är i den här frågan och nu som vi väljer vilket EU och vilket Europa vi vill ha.

Gunilla Herolf är Fil dr.

gunilla@herolf.se

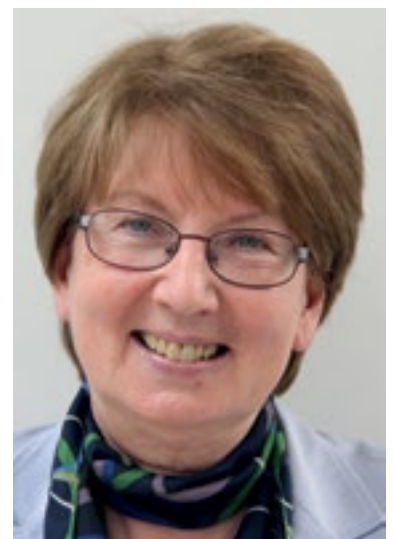

Foto: Mirte van den Berge.

KALLELSE TILL ÅRSSTÄMMA

Allmänna försvarsföreningens
årsstämma äger rum den 12 maj
kl 16.00 på Försvarshögskolan
Stockholm.

Stämmohandlingar kommer att
läggas ut på vår hemsida
(www.aff.a.se).

Stämman inleds med att
ÖB Michael Bydén talar.

Välkommen!

BLI MEDLEM!

För 200 kronor/år får du fyra nummer av
Vårt Försvar och kallelser till föreningens aktiviteter
(t o m 25 år är medlemsavgiften 100:-)

Inbetalning sker till plusgiro 12711-8
alt bankgiro 482-8885

Ange:

Namn

Adress

Telefon

E-postadress

Ålder

**Mer information finns
på föreningens hemsida**

www.aff.a.se

allmänna försvarsföreningen, aff, är en ideell förening
som har genomfört verksamhet och publicerat denna tidskrift
sedan 1890!

aff är fristående från myndigheter och politiska partier och
föreningens ändamål är att aktivt delta i den säkerhets-
och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner
och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta
såväl militära som andra former av samhällshot.

Välkommen att söka bidrag för verksamhet som tjänar till att stärka Sveriges försvar samt fredsbevarande och samhällsstödjande åtgärder.

Berättigade att söka är frivilliga försvarsorganisationer och organisationer som verkar för stöd till samhälle och individer. Ansökningar till Källvikenstiftelsen kan göras under två perioder per år:

1 april – 1 september och 1 oktober – 1 mars

För ansökningsformulär och mer information, se hemsidan.

Källvikenstiftelsen • Pionjärvägen 6 • 451 34 Uddevalla • info@kallvikenstiftelsen.se • www.kallvikenstiftelsen.se

Svenska Atlantkommittén
SWEDISH ATLANTIC COUNCIL

Tror du att världen blir bättre om Nordamerika och Europa samarbetar och att Sverige bör gå med i Nato?

Då bör du bli medlem i Svenska Atlantkommittén. Som medlem får du tillträde till seminarier, rundabordssamtal, ambassadkontakter, studieresor och ett internationellt säkerhetspolitiskt nätverk. Men viktigast av allt är att du kan träffa andra människor delar dina intressen samt stödja en förening som verkar i linje med dina värderingar.

Vi har även ett young professionals nätverk för personer mellan 20-35 år.

På vår hemsida hittar du mer information om oss och hur du kan bli medlem.

www.atlantkommitten.se

Följ oss på sociala medier

LinkedIn

DU! Gör som de – gå Elfsborgsmarschen

Upplev Göteborg samtidigt
som du genomför Elfsborgsmarschen!

Internationell 2-dagars marsch i Göteborg
11-12 juni 2016

WWW.ELFSBORGSMARSCHEN.SE